

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Diplomová práce

**Srovnání procesů s Miladou Horákovou a
Rudolfem Slánským**

Tomáš Sýkora

Plzeň 2014

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Srovnání procesů s Miladou Horákovou a
Rudolfem Slánským
Tomáš Sýkora**

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za jeho pomoc a rady, které mi poskytl při jejím zpracování.

OBSAH

1 Úvod	1
2 Únor 1948.....	6
2.1 Poválečná situace v Československu.....	6
2.1.1 Volby 1946	10
2.2 První etapa zisku moci.....	13
2.2.1 Komunistická bezpečnost	13
2.2.2 Odmítnutí Marshallova plánu	14
2.2.3 Vládní krize	15
2.3 Únor 1948	16
2.3.1 Odstranění demokracie, smrt Masaryka a Beneše.....	20
2.4 Cesta k politickým procesům.....	21
3 Milada Horáková.....	22
3.1 Život Milady Horákové	22
3.1.1 Politická činnost	25
3.2 Státní bezpečnost kolem Milady Horákové.....	27
3.2.1 Vyšetřování	28
3.2.2 Zatčení a obžaloba.....	30
3.2.3 Propagandistická příprava procesu	33
3.3 Proces s Miladou Horákovou a spol.....	34
3.3.1 Rozsudek	37
3.3.2 Poslední dny Milady Horákové	39
3.3.3 Výkon trestu	40
3.4 Zhodnocení procesu z komunistické strany	41
3.4.1 Z dnešního pohledu	42
3.5 Rehabilitace	43
4 Rudolf Slánský	44
4.1 Život a politická činnost Rudolfa Slánského	44
4.2 Proč Slánský?.....	49

4.3 Odstavení Slánského	51
4.3.1 Zatčení	53
4.3.2 Příprava procesu.....	54
4.3.3 Obžaloba	56
4.4 Proces s Rudolfem Slánským	57
4.4.1 Rozsudek	60
4.4.2 Výkon trestu	62
4.4.3 Média	63
4.4.4 Zhodnocení procesu	64
4.4.5 Rehabilitace	66
5 Porovnání procesů.....	67
5.1 Shrnutí procesu s Miladou Horákovou	68
5.2 Shrnutí procesu s Rudolfem Slánským	70
5.3 Důvody a důsledky politických procesů.....	73
5.4 Srovnání	74
5.4.1 Společné prvky.....	74
5.4.2 Rozdílné prvky	77
5.5 Shrnutí.....	78
6 Závěr.....	80
7 Seznam pramenů a literatury.....	83
7.1 Nevydané prameny	83
7.2 Vydané prameny.....	84
7.3 Tisk	84
7.4 Literatura	84
7.5 Internetové zdroje.....	88
8 Resumé	89
9 Přílohy	91

1 ÚVOD

Konec druhé světové války v roce 1945 rozdělil svět a především Evropu na dva různé tábory. Západní Evropa se vyvíjela pod vlivem Spojených států amerických, jakožto zastánce demokratických hodnot. Sovětský svaz určoval politiku ve východní a střední Evropě v zemích své sféry vlivu, což se viditelně promítlo na dvou stěžejních událostech padesátých let v Československu v podobě procesu s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským. Zde se komunistická strana dostala k moci po únoru 1948, kdy v průběhu politické krize využila situace a po demisi nekomunistických ministrů tyto posty obsadila loajálními lidmi. Postupné plné ovládnutí důležitého rezortu bezpečnosti a také justice komunisty předurčil ráz konce čtyřicátých a začátek padesátých let 20. století. Kontrolované orgány Státní bezpečnosti posloužily k možnostem represivních zákroků, ať už vůči skutečným nepřítelům nebo proti uměle vytvořeným odpůrcům komunistického převratu.

Nový režim se pro své upevnění potřeboval vypořádat s vnějšími i případnými vnitřními nepříteli. Pro tyto účely zvolil velmi ostré řešení v podobě soudních líčení. Byly vytvářeny procesy, které doprovázela velká propagandistická kampaň vůči nepřítelům režimu. Procesy měly jednoho společného jmenovatele. Sovětský svaz hrál důležitou roli při vytváření samotného soudního líčení, ale také jeho zásahy mnohdy měnily seznamy obviněných osob. V Československu se linie velkých procesů rozdělila do dvou různých směrů. Nejprve se koncepce prvního ze dvou největších komunistických procesů zaměřila na hledání vnějšího nepřítele. Toho našla v osobě Milady Horákové, se kterou začal soudní proces 31. května 1950.¹ Po vzoru procesů ve východních komunistických zemích zvolil režim represí vůči členům strany při hledání takzvaného vnitřního nepřítele. Zásahy Moskvy a jejich příkazy určili

---

¹ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, „Vypořádali jsme s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem“. (Kampaň provázející proces s JUDr. Miladou Horákovou). In: Paměť a dějiny 1, 2007, 1, s. 20.

vrcholného představitele československé komunistické strany. Stal se jím generální tajemník strany Rudolf Slánský, který byl ve stínu sovětsko-jugoslávské roztržky vrcholící na začátku padesátých let odsouzen za velezradu k trestu smrti, a to 27. listopadu 1952.²

Pozornost bude zaměřena na příčiny, průběh a výsledek soudu s Miladou Horákovou a s Rudolfem Slánským. Autor osvětlí, proč k procesům došlo a za jakých podmínek se Horáková a Slánský stali hlavními aktéry svých procesů. Oba procesy vycházejí z myšlenkového dogmatu stejné doby. Ustanovení komunistické moci na konci čtyřicátých let umožnilo trestat údajné odpůrce těmi nejtvrďšími možnými způsoby, aniž by se státní představitelé museli obávat výrazných protestů ze strany široké veřejnosti. Naopak, mediální kampaně utvářely celospolečenský názor, že potrestání viníků je správným krokem k soudržnosti státu.

Cílem diplomové práce bude objektivní shrnutí dosavadních poznatků o procesech Milady Horákové a Rudolfa Slánského. Na průběh soudního líčení bude kladen patřičný důraz. Po analýze procesů budou vyhodnoceny společné prvky a důležití aktéři obou procesů. Poté autor vyhodnotí, jakou funkci zastávaly perzekuce v tvorbě mladého režimu na začátku padesátých let 20. století.

Diplomová práce je rozdělena na čtyři kapitoly a několik jejich podkapitol. Úvodní kapitola práce se zaměří na události, jež předcházely procesům a přímo jejich vznik umožnily. Autor zmapuje vývoj v Československu po druhé světové válce, který ovlivnil následných padesát let. Zvýšený důraz bude kladen na volby v květnu 1946. Po vítězství komunistické strany se dal do pohybu mechanismus, který vyústil v postupném ovládnutí Státní bezpečnosti a především justice komunisty. Kapitola si dále klade za úkol přiblížit zlomový okamžik tohoto období, kterým se stal únor 1948. Vládní krize přerostla ve vítězství

---

² LUKES, Igor, *The Rudolf Slánský Affair. New Evidence*. In: *Slavic Review* 58, 1999, 1, s. 161–162 a 184.

komunistické strany, což v dalším púnorovém vývoji znamenalo odstranění demokratických principů a vládu jedné centralizované strany.

Třetí kapitola bude věnovaná Miladě Horákové. Zde autor práce sumarizuje její život a zaměří se na politickou činnost, především po roce 1945, která přispěla k jejímu zatčení policejními orgány. Milada Horáková byla členkou Československé strany národní socialistické, tedy strany, jejíž činnost byla komunisty po únorovém převratu monitorována. Poté autor přikročí k nejdůležitější části této kapitoly. Rozebere postup vyšetřování celého procesu i proces jako takový. Určí roli Horákové, jež sehrála při prvním velkém komunistickém procesu proti členům nekomunistických stran. Posléze vyvodí příčiny vedoucí k uděleným trestům a celý proces zhodnotí. V této kapitole se autor zamyslí nad otázkou, proč se Milada Horáková stala hlavní postavou procesu a jakým způsobem média ovlivnila průběh soudního líčení v očích veřejnosti.

Na kapitolu o procesu s Miladou Horákovou naváže čtvrtá kapitola, která se bude zabírat exemplárním potrestáním Rudolfa Slánského. Tento dlouholetý a zakládající člen Komunistické strany Československa se podobně jako jeho deset popravených kolegů stal obětí svých přátel v důsledku strachu šířeného z Moskvy. Podobně jako u předešlé kapitoly se autor nejprve zmíní o jeho životě a politické aktivitě. Slánský zastával důležitou roli v nově tvořícím režimu. Následně zhodnotí, proč se právě Slánský stal ústřední postavou celé koncepce procesu se členy komunistické strany. Kapitola bude uzavřena popisem procesu a z něho vyplývajícími důsledky. Proces s Rudolfem Slánským byl pro stranické kolegy velkým otřesem, proto se zde autor zaměří na otázku, jakou roli při výběru vnitřního nepřítele sehrálo sovětské komunistické vedení a také, proč se Slánského nikdo z jeho dlouholetých kolegů nezastal.

Závěrečná část diplomové práce shrne dosavadní poznatky a porovná oba procesy z počátku padesátých let. Autor nalezne společné

prvky a pokusí se je adekvátně analyzovat. Po nalezení společných prvků a aktérů provede rozbor rozdílných aspektů v obou procesech. Doba padesátých let 20. století v sobě ukrývala možnost velkých politických procesů a komunistický režim této možnosti využil. Dva nejvýznamnější od sebe dělily pouze dva roky a v obou případech se na jejich výrobě podílel Sovětský svaz, který výrazně zasahoval do průběhu pražských soudních líčení. Důsledky procesů doznívali ještě dlouhá léta po vykonání rozsudků.

Autor se při zpracování diplomové práce bude opírat o několik odborných zdrojů sekundární literatury. Nejdůležitější publikace ke kapitole věnované únoru 1948 budou monografie od Karla Kaplana *Nekrvavá revoluce* vydaná v roce 1993, *Pět kapitol o únoru* z roku 1997 a *Osudové únorové dny 1948*, kterou sepsal Václav Veber v roce 2008. Knihy podrobně rozebírají důležitou etapu v moderních dějinách Československa a hledají příčiny, jaké vedly k porážce demokracie a nastolení režimu s totalitními znaky. Pro kapitolu zabývající se procesem s Miladou Horákovou jsou zásadní knihy od Karla Kaplana *Největší politický proces: „M. Horáková a spol.“* z roku 1995, Miroslava Ivanova *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové* vydaná v roce 1991 a společná publikace Zory Dvořákové a Jiřího Doležala *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě* (2001). Stěžejní monografie o životě Milady Horákové představují ucelený náhled na problematiku jejího procesu. Zejména dílo od Karla Kaplana objasňuje nutnost vytvoření procesu z mezinárodního hlediska a zařazuje ho do širšího politického rámce. Kapitola o procesu s Rudolfem Slánským se bude opírat o publikace od Karla Kaplana a Rudolfa Ströbingera. Kaplanova *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský* (2009) zachycuje vztah a odpovědnost těchto tvůrců komunistické strany za události po roce 1948. Část určená procesu se Slánským kvalitně vystihuje důvody jeho konce. Kniha *Vražda generálního tajemníka* od

Ströbinger (1991) dokresluje celý případ odstavení druhého nejvlivnějšího muže režimu.

Studium tématu bude dotvořeno použitím nevydaných pramenů. Důležitým zdrojem při zpracování práce budou prameny získané z Národního archivu v Praze. Jedná se především o dokumenty pořízené z vyšetřování procesů, výsledků a zprávy rehabilitační komise. Zkoumáním dobových dokumentů autor získá nový pohled na problematiku procesů, který mu pomůže k lepšímu pochopení příčin a důsledků popisovaných procesů. Z pramenů získá názor aktérů procesu. K dotvoření celospolečenské nálady pomůže autorovi dobový tisk *Rudé právo*. Toto periodikum sloužilo jako ústřední periodikum komunistické strany.

Nedílnou součástí diplomové práce budou využívané metody. Při psaní jich autor použije hned několik. Poněvadž si autor bere za cíl porovnání procesů Milady Horákové a Rudolfa Slánského, využije komparativní metodu, kterou bude analyzovat společné a rozdílné fakta a vyvodí z nich důsledky. Přímoou metodu autor využije při rozboru pramenů, vzniklých v době konání procesů nebo těsně po jejich skončení a k nim související a metodu progresivní. S tou bude pracovat, jelikož práci řadí podle data vzniku událostí a postupuje v čase dopředu.

2 ÚNOR 1948

Poválečná Evropa se teprve vzpamatovávala z konfliktu přesahující všechny předchozí a již musela řešit nové problémy. Společenskou obrodu, opětovné vybudování měst a problém zničeného hospodářství zastínil zcela nový mocenskopolitický faktor. Starý kontinent stál před ideologickým rozdělením na státy podřízené příkazům z komunistické Moskvy, tedy na východní Evropu, a na Evropu západní, která se orientovala na demokratickou velmoc Spojené státy americké. Obě zmíněné supervelmoci mezi sebou rozpoutaly více než čtyřicet let trvající ideologické soupeření, které se označuje jako studená válka. Pojem střední Evropa nebo středoevropský prostor pozbyl svého významu a *de facto* přestal existovat.

Mezinárodní vztahy byly studenou válkou ovlivněny již na konci druhé světové války, kdy se rozhodovalo o formování poválečné Evropy. Mezi státy, jež se měly zařadit do sféry sovětského vlivu, bylo i nově se tvořící Československo. Země, která z velké části vděčila Sovětskému svazu za osvobození z německé okupace, měla posloužit sovětským mocenským ambicím k rozšiřování své sféry vlivu na západ od svých hranic a stát se důležitým pilířem východního bloku. Následný vývoj ukázal, že cesta k tomuto cíli neměla dlouhého trvání a již po prvních a na dlouhou dobu posledních svobodných volbách v Československu v květnu 1946 se ukázalo, kam se bude orientovat zahraniční politika, tedy na Sovětský svaz.

2.1 Poválečná situace v Československu

V Evropě ke konci války docházelo k mocenské změně. Poražené Německo ztratilo rozhodující vliv ve střední Evropě, Velká Británie a Francie byly válkou ekonomicky a vojensky vyčerpané, a proto se očekávalo angažování Spojených států v evropských záležitostech. Oproti tomu mocenské vakuum, které se v Evropě vytvořilo, hodlal pro

svůj prospěch a posílení své pozice využít Sovětský svaz. Měl k tomu řadu výhod, jako vítěz druhé světové války osvobodil převážnou většinu států východní Evropy a ve čtrnácti státech byla silně institucionalizovaná komunistická strana. Ta měla silné postavení i ve dvou západních zemích, Itálii a Francii. Československo nebylo výjimkou. Vůdci českých komunistů prožili válku v Moskvě, odkud se postupně vraceli zpět. Z hlavního města Sovětského svazu si přinášeli představu levicové vlády, kterou toužili postupnými kroky vytvořit i v Československu.³

Nově obnovený stát měl řadu vnitřních i mezinárodních problémů. Vnitřním problémem byla přítomnost německé menšiny v pohraničí, která v předválečném období sloužila k zámince odstoupení pohraničí hitlerovskému Německu a bránila vytvoření čistě národního státu Čechů a Slováků. Otázka Němců na našem území byla rychle vyřešena na konferenci v Postupimi, která probíhala od 17. července do 2. srpna 1945.⁴ Prezident Edvard Beneš si ke konečnému řešení německého odsunu poznamenal: *„Celá otázka našich Němců byla pak prakticky vyřízena na konferenci Sovětského svazu, Spojených států a Velké Británie v Postupimi v červenci roku 1945, kde byl odsun Němců z našich zemí mezinárodně usnesen a pak v letech 1945 až 1946 definitivně námi za vedení a pod plnou a stálou kontrolou Spojených států amerických proveden.“*⁵

Závažným problémem v zahraniční politice byla otázka hranic a pohraničí. Československo smlouvou z 9. listopadu 1945 odstoupilo Podkarpatskou Rus Sovětskému svazu. Tím bylo zřejmé, že se neobnoví v předválečných hranicích. Důležitějším sporem byl zejména rozkol s Polskem o Těšínsko, Ratibořicko, Kladsko a Hlubčicko, v němž se ani jedna strana nechtěla vzdát nároků na toto území. V českém prostředí se

---

³ KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 12–13.

⁴ CHURAN, Milan, *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, Praha 2001, s. 61.

⁵ BENEŠ, Edvard, *Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940–1947*, Praha 1996, s. 28.

objevily dvě linie řešení problému. První, kterou podporovala převážná část komunistů, ministr zahraničí Jan Masaryk a ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, byla pro pokračování ve vyjednávání a rozhovorech s polskou stranou. Druhá, již hájil poslanec Bohumil Šrámek, požadovala řešení sporu prostřednictvím mírové konference. Konflikt, který mohl přerůst v ozbrojenou potyčku, nakonec urovnal na diplomatickém poli Sovětský svaz. Zásah mocnosti vyústil ve smlouvu o přátelství a spolupráci, již Československo po váhání podepsalo 10. března 1947 ve Varšavě. Výsledkem bylo uklidnění stávajících poměrů a obnova hranic v předválečné podobě.⁶

Politická situace v poválečném Československu byla značně nesourodá. Strach z předešlých událostí, zhroucení demokracie a hospodářské krize vedly k zrušení zdiskreditovaných politických subjektů. Politický systém byl tak oproštěn od schismatu kolaborace s nacisty. Opatření se týkalo především agrární strany, nejsilnější politické strany za dob první republiky, jež byla zdiskreditována v časech protektorátu.⁷ Po vyhlášení košického vládního programu 5. dubna vznikla vláda předsedy Zdeňka Fierlingera (sociální demokrat) a zřízen paralelní mocenský orgán Národní fronta Čechů a Slováků. Program měl nadále za úkol zjednodušit politický systém Československa tím, že bylo povoleno pouze šest politických stran (čtyři v Česku a dvě na Slovensku). Měla být provedena hospodářská a sociální reforma, ve které hrálo důležitou roli plánování.⁸

Národní fronta sdružovala všechny uznané vládní strany. Odpovídala poslanecké sněmovně, tedy sama sobě. Byl to mocenský orgán státu, který měl monopolní postavení v rozhodování o politických krocích a chodu státu. Hlavní politickou silou se zde stávali komunisté, kteří v novém subjektu sledovali možnost postupného mocenského

---

⁶ KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990, s. 65–66, 76.

⁷ DOSTÁL, Vladimír V., *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998, s. 234–237.

⁸ VEBER, Václav, *Osudové únorové dny 1948*, Praha 2008, s. 23.

převratu. Demokratické strany naopak vzhlížely k Národní frontě jako orgánu zaručující přechování demokracie. Vzniklou situaci vyhodnotili lépe komunisté. Využili součinnosti dvou komunistických stran, přičemž Komunistická strana Slovenska zajistila kontrolu politického dění na Slovensku. Při obsazování rezortů vlády nedbali na kvantitu obsazených křesel, ale především na jejich důležitost ve vládním systému. Proto se vzdali místa předsedy vlády ve prospěch Zdeňka Fierlingera. Vůdce komunistů Klement Gottwald se stal náměstkem předsedy vlády. Komunisté však získali důležitá ministerstva vnitra (Václav Nosek), zemědělství (Julius Ďuriš) a informací (Václav Kopecký) a převahu v nižších organizačních složkách, jako byly nově vytvořené zemské a okresní výbory a také v odborech, které měly přes dva milióny členů tvořených převážně z rodin dělníků. S touto důležitou mocenskou základnou v zádech se komunisté mohli plně věnovat prosazování svých mocenských zájmů legální parlamentní cestou.⁹

Poválečný režim, který měl směřovat k lidové demokracii a posléze k socialismu, provedl ještě před schůzí Prozatímního národního shromáždění důležitý krok. Prezident Beneš doporučil Klementu Gottwaldovi již 3. července 1945, aby připravil dekret o znárodnění, jež měl být ratifikován před shromážděním, aby se tento důležitý dokument nestal příčinou ke sporům v parlamentu. Komunisté s rozsáhlým znárodněním v první fázi nepočítali, proto byli touto alternativou zaskočení. Demokratické strany tak daly do rukou komunistů nevědomky prostředek, který využili v další fázi tvoření své socialistické společnosti. Znárodnění začalo v květnu 1945. Týkalo se znárodnění bank, průmyslu a pojišťoven. Celkový objem znárodněné hospodářské produkce činil výrazných 60 %. Po vlně znárodnění následovala pozemková reforma, která se především týkala znárodnění půdy po německých občanech, kolaborantech a zrádcích. Rozsah zkonfiskované půdy se rovnal 2946

---

⁹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 49–51.

tisíc ha půdy, která se z převážné části nacházela v českém pohraničí. Těchto pozemků využila komunistická strana k přerozdělení, zejména nemajetným občanům, čímž si získala hlasy do voleb, které byly připraveny na květen 1946. Obě reformy měly důležitý dopad na společnost tím, že *„likvidovaly ekonomickou a politickou moc finančního kapitálu a natolik oslabily pozice buržoazie vůbec, že ztratila sílu a možnost určovat ekonomický vývoj země“*.¹⁰

2.1.1 Volby 1946

Je ale zřejmé, že volby byly zcela zásadní pro další vývoj Československa. Komunistická strana se kvalitně připravila na tento důležitý mezník, který znamenal postupné ukončení demokratické formy vlády. K vítězství ve volbách použila jak kladnou politiku k dělnické voličské základně, tak především vytvářením sítě důvěrníků a informátorů, jež monitorovali ostatní nekomunistické strany. Vytvoření kvalitní informační služby znamenalo, že komunisté podrobně znali kroky ostatních stran, a mohli se podle toho přizpůsobit. Přesný počet informátorů není znám. O spolupráci s informátory se staral evidenční odbor ÚV KSČ v čele s Karlem Švábem. K interním zprávám a k informacím přímo od informátorů se dostávali dva nejvyšší funkcionáři KSČ Klement Gottwald a Rudolf Slánský, kteří pak podle zpráv upravovali politická rozhodnutí. Evidenční odbor rozšířil své pole působnosti na všechny složky společnosti, na soukromé firmy, církve a hlavně politické subjekty.¹¹

Předvolební atmosféra naznačovala tuhý boj o hlasy voličů. Komunisté byli znepokojeni volbami v sousedních zemích, v Rakousku a Maďarsku, kde tamní komunistické strany zažily volební neúspěch; v případě Maďarska musel dokonce zasáhnout Sovětský svaz.¹² Čeští komunisté přípravu a taktiku voleb často konzultovali s Moskvou. Klíčové

¹⁰ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 43.

¹¹ KAPLAN, Karel, *Pět kapitol o únoru*, Brno 1997, s. 14–17, 23.

¹² Sovětský svaz zpochybnil volby a prosadil nové s jednotnou kandidátní listinou.

postavy při styku se Sovětským svazem byli Karel Smíšek, který již před válkou pracoval jako agent Kominterny, Klement Gottwald a Rudolf Slánský, jenž v podkroví své vily vlastnil radiostanici pro styk s Moskvou. Nikdo jiný o spojení se sovětským svazem informován nebyl. Komunisté se tím stali pouhými loutkami v mocenské hře Moskvy, plně se řídili příkazy z východní velmoci.¹³

Snaha před důležitými volbami byla zřejmá. Komunisté chtěli získat co možná největší členskou základnu a stát se nejpočetnější stranou ve státě. Dopomoci měla neustálá kampaň v *Rudém právu*, tedy ústředním tiskovém orgánu KSČ, a také sliby a výhružky. Právě proto vstupovali do strany lidé, kteří „spíše podléhali nátlaku nebo tak učinili kvůli své budoucnosti v této společnosti či dokonce konjunkturálně očekávali z tohoto kroku získání nějakých výhod, to však byli ve své většině velmi nespolehliví členové, viděno okem analytika sociologa“.¹⁴

Samotné volby se konaly 26. května 1946 a podle Karla Kaplana to byly „první a jediné demokratické volby na základě rovného, tajného a přímého volebního práva za účasti více politických stran“.¹⁵ S tímto názorem lze souhlasit pouze částečně. Pravdou je, že se voliči mohli svobodně rozhodnout, kterou stranu budou volit, ale jen s okruhu šesti povolených stran. Navíc nejsilnější strana z předválečného Československa byla zrušena a tím většina obyvatelstva přišla o možnost volit podle svého přesvědčení. Proto již z tohoto pohledu nebyly volby svobodné.¹⁶

Květnové volby byly povinné, o čemž rozhodlo Prozatímní národní shromáždění zákonem z 11. dubna 1946. Přesto se volební neúčast pohybovala okolo 5 %.¹⁷ V Československu bylo více než sedm miliónů

---

¹³ VEBER, s. 43–44.

¹⁴ Tamtéž, s. 45.

¹⁵ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 57.

¹⁶ VEBER, s. 56.

¹⁷ MACHALA, Jan, *Retribuce a parlamentní volby 1946*. In: *Paměť a dějiny* 7, 2013, 2, s. 41.

oprávněných voličů starších 18 let. Jelikož volby proběhly až rok po skončení války, sázely nekomunistické strany na ztrátu revolučního nadšení obyvatelstva a tedy úpadek podpory komunistické strany. Volební výsledky však všechny přesvědčily o opaku. Komunistická strana Československa získala 31,05 procenta hlasů v celostátním měřítku, což znamenalo 93 mandátů. Druzí se umístili národní socialisté s 55 mandáty. Slovenští komunisté prohráli volby s Demokratickou stranou, když získali pouze 6,89 procenta hlasů, ale v celkovém součtu poslanců měli komunisté nadpoloviční většinu 152 poslanců z 300 (s podporou sociálních demokratů). Volby skončily překvapivým vítězstvím komunistů, ale rozložení mandátů znamenalo spíše patový výsledek.¹⁸

Výsledek voleb znamenal dva různé pohledy na politickou situaci. Komunisté brali vítězství ve volbách pouze jako přechodné období k mocenskému ovládnutí republiky a nutnost zvítězit v dalších parlamentních volbách. K realizaci této doktríny, kterou vyhlásili v lednu 1947, bylo nutné oslabit Demokratickou stranu na Slovensku a rozšířit zde pravomoci pražské vlády. Naopak poražené demokratické strany vzhlížely k výsledkům voleb velice kriticky. Volby je vedly k opatrnosti před komunistickým nebezpečím a nutnosti odstranit politický vliv komunistů.¹⁹ Opatření, které podnikly, se minula účinkem, jelikož „*ač mohlo být vysoké vítězství komunistů dostatečným ponaučením pro další postup nekomunistických stran do příštích parlamentních voleb, totiž že jednotlivě neměly šanci komunisty porazit – žádná z nekomunistických stran z toho tento poznatek nevyvodila, ba dokonce si jej ani neuvědomila*“.²⁰

---

¹⁸ MACHALA, s. 51–52.

¹⁹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 61–63.

²⁰ KAPLAN, *Pět kapitol o únoru*, s. 168.

2.2 První etapa zisku moci

Důsledkem voleb bylo komunistické uplatnění nároku na post předsedy vlády. Tím se stal Klement Gottwald a sestavil kabinet, v němž komunisté obsadili devět křesel, včetně důležitých ministerstev vnitra, informací a zemědělství. Ve vládě působili i dva nestraní ministři zahraničí (Jan Masaryk) a národní obrany (Ludvík Svoboda). Prezident Edvard Beneš jmenoval vládu 2. července a již o devět dní později prosadila nový vládní program, jenž obsahoval dvouletý plán centrálně řízeného hospodářství. Plán si kladl za úkol zvýšit průmyslovou produkci nad úroveň předválečného stavu, industrializovat Slovensko a obnovit zemědělství. Nový vládní program byl jakýmsi předmostím pro rozsáhlé znárodňování, které chtěli komunisté postupně prosadit.²¹ Tím se ukončila první etapa získání moci legální cestou pomocí všeobecných voleb.

2.2.1 Komunistická bezpečnost

Přímým důsledkem voleb bylo zvýšené pronikání komunistických představitelů do bezpečnostních složek státu, které již probíhalo od konce druhé světové války. Mezi lety 1945–1948 rostl počet komunistů v orgánech státní bezpečnosti. Obsazením ministerstva vnitra Václavem Noskem tento proces usnadnil. Získání tohoto důležitého postu umožňovalo dosazování prověřených kádrů do vysokých funkcí a možnost očisty důstojnického sboru. Došlo také k vytvoření nového orgánu, Sboru národní bezpečnosti (SNB), který nahradil sbor četnictva, státní a obecní policie. Struktura národní bezpečnosti postupovala od oblastních velitelství až po místní stanice SNB. Státní bezpečnost se tak stala lépe organizovaným orgánem, který sdružoval pořádkovou, kriminální, státněbezpečnostní a zpravodajskou složku.²²

Neméně důležitým orgánem byla armáda. Komunisté se mohli spolehnout na ministra národní obrany generála Ludvíka Svobodu, který

---

²¹ VEBER, s. 57, 59–60.

²² KAPLAN, *Pět kapitol o únoru 1948*, s. 74–75.

byl sice nestraníkem, ale sympatizoval s komunisty. Jeho volbu na ministra obrany podporoval i Sovětský svaz. Ludvík Svoboda se zasloužil o odvolání špiček armády, které byly ve funkcích na konci války a jež byly napojeny na západní odboj. Styk s armádou obstarávali především Gottwald a Nosek. Komunisté předkládali své návrhy na dění v armádě Svobodovi, který je převážně akceptoval.²³ Bezpečnost a armáda v rukách komunistické strany byl důležitý mocenský faktor, který vedl k poslednímu střetnutí demokracie s komunismem v únoru 1948. Prorůstání strany a orgánů bylo citelné a vyústilo v plnou kontrolu nad tímto aparátem.

2.2.2 Odmítnutí Marshallova plánu

Jestliže se politice podřizování vůči Sovětskému svazu dalo ještě předejít, tak po odmítnutí Marshallova plánu bylo zcela bez pochyb, kam se další kroky zahraniční politiky Československa budou odvíjet. Marshallův plán měl pomoci k obnově válkou zničené Evropy ze strany Spojených států amerických, jakožto ekonomicky nejméně poškozeného účastníka druhé světové války. Plán úzce souvisel s tzv. Trumanovou doktrínou, která byla pojmenována podle amerického prezidenta a jež měla sloužit jako nová koncepce zahraniční politiky Spojených států amerických v zadržování komunismu. Marshallův plán počítal s finanční pomocí a to každé zemi, která si o ni požádá. O přijetí Marshallova plánu měla rozhodnout konference v Paříži, která probíhala od července 1947 s přestávkami až do roku 1948. Pařížské konference se zúčastnilo šestnáct evropských států.²⁴

Československo bylo vyzváno k přistoupení k Marshallově plánu a na tomto programu pro evropskou obnovu se chtělo aktivně účastnit. Jako u ostatních států východní Evropy tak i v Československu intervenovala sovětská vláda prostřednictvím svých diplomatů, jež měli za

---

²³ HANZLÍK, František, *Únor 1948. Výsledek nerovného zápasu*, Praha 1997, s. 51–52.

²⁴ KRÁTKÝ, Karel, *Marshallův plán. Příspěvek ke vzniku studené války*, Plzeň 2010, s. 287–290, 394.

úkol vyjádřit negativní postoj Moskvy. To vedlo k vyslání československé delegace do Moskvy, kde 9. července 1947 se Stalinem jednala o nepřijetí Marshallova plánu. Vyjednávací tým byl ve složení Gottwald, Masaryk a ministr spravedlnosti za národní socialisty Prokop Drtina. Jednání za Sovětský svaz se zúčastnili dva nejvyšší představitelé režimu Stalin a Molotov.²⁵

Výsledkem jednání, kde hlavní úlohu hrál Stalin, bylo oficiální odřeknutí účasti na Marshallově plánu, které posléze podpořil i prezident Beneš. Dalším významným bodem moskevského jednání bylo postupné směřování hospodářským aktivit Československa na Sovětský svaz, jakožto pomalu vytvářející satelitní stát východní velmoci. Postupné zařazení Československa do východního bloku bylo patrné.²⁶ Ministr zahraničí Jan Masaryk, po návratu do Prahy, shrnul jednání tím, že se sám označil za „pohůnka“ Stalina. To představuje obraz, v jaké atmosféře se jednání odvíjela.²⁷

2.2.3 Vládní krize

Československo vstupovalo do poslední fáze své demokratické existence. Politická situace pomalu ale jistě přerůstala v krizi, kterou komunisté účelově vyvolávali. Již na konci roku 1947 se na schůzi vlády ostře řešil stav zemědělství. Kritika ministra Ďuriše za personální politiku rezortu a její stranickou zaujatost přicházela z řad nekomunistických stran, převážně od národních socialistů. Ve sporu musel nakonec ustoupit. Komunisté se však zaměřili na Sbor národní bezpečnosti. Prosadili fungování sporné zpravodajské služby a tento orgán obsadili svými lidmi. Dalším bodem sporu byla věc spojená s distribucí textilu. Nově jmenovaný ministr vnitřního obchodu za KSČ Alexej Čepička

---

²⁵ VEBER, s. 85–104.

²⁶ DEJMEK, Jindřich, *Postoj Československa k nabídce Marshallova plánu*. In: DEJMEK, Jindřich, LOUŽEK, Marek (ed.), *Marshallův plán. Šedesát let poté*, Praha 2007, s. 20–29.

²⁷ KOSATÍK, Pavel, KOLÁŘ, Michal, *Jan Masaryk. Pravdivý příběh*, Praha 1998, s. 276.

prosazoval zrušení soukromého obchodu, čímž se dostal do přímého sporu s ministrem zahraničního obchodu Hubertem Ripkou.²⁸

Politická krize narůstala v součinnosti několika sporných bodů, jako například revize pozemkové reformy či zestátnění bank, s čímž úzce souvisela otázka financování státních podniků a otázka bezpečnostních složek. Bylo zřejmé, že napjatá situace musí mít rozhodné východisko. Na schůzi bezpečnostního výboru, která se konala 12. února 1948, zazněla silná kritika poměrů na adresu ministra vnitra Noska a na prorůstání aparátu komunisty. Kritika se týkala i snahy využít Státní bezpečnost k vítězství komunistů v příštích parlamentních volbách vypsaných na květen téhož roku. Právě spor o bezpečnostní složky se stal rozbuškou jednání nekomunistických ministrů vlády.²⁹

2.3 Únor 1948

Vyhrocený spor o bezpečnost se spustil již 4. února, kdy byl v rámci reorganizace zredukován počet velitelství SNB v Praze z původních 46 na 15. Osm příslušníků SNB mělo být zařazeno do správní služby. Toto opatření znamenalo jediné, že celý policejní sbor v Praze byl v rukách komunistické strany. Vážnost situace si začínaly uvědomovat demokratické strany. Proto se pokusily vliv komunistů v policejním sboru omezit a převést jednání na vládní úroveň. Ministr spravedlnosti Prokop Drtina³⁰ 13. února 1948 předložil vládě správu, ve které se zabýval situací v bezpečnostních sborech a kádrovou politikou v tomto resortu.³¹

Po jednání 13. února se politická krize dostávala ke svému vrcholu. Demokratické strany pochopily nutnost vystoupit proti stavu v bezpečnostních složkách, ale nezvolily optimální řešení. Vůdčí stranou pro jednávání s komunisty se stávali národní socialisté. Komunisté však

---

²⁸ KAPLAN, *Pět kapitol o únoru*, s. 269–272.

²⁹ Tamtéž, s. 282–284.

³⁰ Ministr spravedlnosti za národní socialisty.

³¹ PERNES, Jiří, *Únor 1948 jako významný mezník ve vývoji československé společnosti*. In: KOCIAN, Jiří, DEVÁTÁ, Markéta (ed.), 1948. Únor 1948 v Československu. Nástup komunistické totality a proměny společnosti, Praha 2011, s. 17.

využili dobu ve svůj prospěch. Začali okamžitě vytvářet milice, které vyzbrojovali. O existenci ozbrojené bojové síly neměla opozice ponětí.³²

V úterý 17. února se konalo zasedání vlády, na kterém se měla projednávat zpráva Václava Noska o stavu ministerstva vnitra. Václav Nosek se však na jednání vlády nedostavil, omluven byl pro nemoc. Proto byla vládní schůze odročena na pátek 20. února. Schůze však přinesla zásadní rozhodnutí zástupců nekomunistických stran na dalším postupu. Dohodli se podat demisi, jestliže nebude situace okolo bezpečnosti dostatečně vysvětlena a zastaveno pronikání komunistů do bezpečnostních složek. O vládní krizi byl informován prezident Beneš, který byl předsedou vlády Gottwaldem přesvědčen, že demokratické strany chtějí vytvořit přechodnou úřednickou vládu. Tomuto řešení prezident republiky nakloněn nebyl a Gottwaldovi sdělil, že „*bude jmenovat vládu pouze ze zástupců všech politických stran*“.³³

Komunisté, kteří se mohli opřít o sílu dělnického lidu, chtěli celý konflikt přenést na ulici. Proto již odpoledne po jednání vlády byly policejní jednotky v pohotovosti. Z příkazu ministra vnitra Noska byl o dva dny později vyhlášen bezpečnostní stupeň Alfa, který povolal do Prahy pohotovostní pluky SNB ze Slovenska i celé České republiky.³⁴ Komunisté, kteří z informačních složek věděli o připravované demisi, se pokusili ustanovit levicovou vládu společně se sociálními demokraty. To však předseda strany Laušman odmítl. Vůdci komunistické strany neměli prozatím situaci pevně v rukou. Do této atmosféry politické krize ale přišel důležitý zásah z Moskvy, která celou situaci bedlivě sledovala. Do Prahy byl vyslán náměstek Molotova Valerian Alexandrovič Zorin. Náměstek sovětského ministra zahraničí vyřknul obavy, které měla sovětská vláda

---

³² VEBER, s. 219–220.

³³ KAPLAN, *Pět kapitol o únoru*, s. 292.

³⁴ ŽÁČEK, Pavel, *Zneužití Sboru národní bezpečnosti v únoru 1948*. In: DEJMEK, Jindřich, LOUŽEK, Marek (ed.), *Únor 1948. Šedesát let poté*, Praha 2008, s. 48–49.

k československé krizi, nutil Gottwalda k činům a informoval o možnosti využít sovětské armády. Tuto možnost Gottwald odmítl.³⁵

Nutno říci, že pomoc cizí armády nepotřeboval. Následné události totiž pomohly uskutečnit jejich plány převzetí moci nekrvavou cestou. Dne 20. února měla zasednout vláda v odložené otázce týkající se bezpečnosti. Schůze se však neuskutečnila, jelikož se demokratickým stranám po dotazu, zda byla zohledněna situace v bezpečnosti, dostalo negativní odpovědi. Proto se ministři tří demokratických stran rozhodli k razantní akci, na které se domluvili 17. února. Demisi podalo celkem dvanáct ministrů z celkového počtu dvaceti šesti. Počet znamenal méně než polovinu vlády, nestranný ministr zahraniční Jan Masaryk, tak i sociální demokracie byla v této otázce nečinná. Sociální demokracie byla v područí komunistické strany, odsoudila demisi a přijala roli usmiřovatele Národní fronty. Klement Gottwald tlačil na prezidenta Beneše, aby přijal demisi ministrů a umožnil doplnit vládu jinými členy nekomunistických stran. Mezi tím se radikalizovala komunistická strana, svolala schůze na všech úrovních a vyhlásila pohotovost policejních složek v Praze. Vše se dalo do pohybu a následných šest dní rozhodlo o osudu Československa na další čtyři desetiletí.³⁶

Druhý den následovala demonstrace síly v podobě projevu Klementa Gottwalda na Staroměstském náměstí a hromadné demonstrace na území Československa, které se odhadem účastnilo milion občanů. Jeho projev obsahoval důležité sdělení a to, že „odstoupivší ministři se vyřadili z Národní fronty a jejich návrat do vlády je vyloučen; o doplnění vlády nebude její předseda jednat s dosavadním vedením stran, ale nové ministry navrhne podle vlastní úvahy“.³⁷ To de facto znamenalo mocenský monopol jedné strany. Ostrý projev

---

³⁵ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 157–158.

³⁶ Tamtéž, s. 159–160.

³⁷ KAPLAN, *Pět kapitol o únoru*, s. 370–371.

Gottwalda, odsouzení ministrů z vlastizrady a aktivizace odborů rozhodlo o výsledku únorové krize.

Neklidná situace nahrávala komunistům. Demokratické strany se nezmohly na žádnou razantní odpověď. Události tak nabraly rychlého rázu. V neděli 22. února pokračovaly sjezdy odborů ovládané komunisty. Gottwald využil masy ve svůj prospěch. Na 24. únor byla vyhlášena jednohodinová generální stávka, jako tlak na politické vyjednávání. Rezoluce byla zaslána prezidentu Benešovi. Praha začínala být kontrolována ozbrojenými složkami a také skupinou dělníků. Tento den znamenal i ozbrojení Lidových milic a ovládnutí všech státních institucí. Vznikaly akční výbory kvůli lepší organizaci celé mobilizace komunistického obyvatelstva.³⁸

Komunisté začali zastrašovat členy opozičních stran. Zvýšeným tlakem také útočili na prezidenta Beneše, aby přijal jejich návrhy z 20. února. Tohoto cíle komunisté nakonec dosáhli 25. února 1948. Po jednání všech vládních stran s prezidentem Benešem, které probíhaly v pondělí 23. února, byly všechny strany ubezpečeny, že Beneš nejmenuje vládu bez účasti všech stran. Tato skutečnost uklidnila politické strany na základě zachování Národní fronty. Neuvědomili si však, že to nebude mít dlouhého trvání. Národní fronta tou dobou byl už mrtvý politický subjekt ovládaný jedinou stranou. Únorový týden pomalu ale jistě šel ke svému vrcholu. Činnost Lidových milic, znemožnění vydávání nekomunistického tisku a mobilizace mas byla již nezastavitelná.³⁹

Demokratické strany ztratily půdu pod nohama. Po proběhnutí generální stávky, které se zúčastnilo přes dva a půl milionu občanů,

---

³⁸ VEBER, s. 265–272.

³⁹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 164–166.

zasedlo jednání komunistů se sociálními demokraty. Jednání mělo spíše podobu diktátu, který předložil personální změny v příští vládě.⁴⁰

Rozhodujícím dnem únorové krize byl 25. únor 1948. V dopoledních hodinách komunističtí představitelé Gottwald, Nosek a Zápotocký předložili Benešovi podobu nové vlády. Byli podpořeni mobilizovanými členy bezpečnosti, tisíci demonstranty v Praze a více než pět tisíc rezolucemi, které přišly na Pražský hrad. Prezident Beneš ustoupil a návrh vlády podepsal v půl páté odpoledne. Podpis návrhu znamenal, že komunisté ovládali přímo třináct z dvaceti šesti ministerstev, ale realita byla jiná. Pouze tři ministři se stali nestraníky, ostatní byli závislí na komunistické straně.⁴¹

Komunisté se dostali k monopolu moci legální parlamentní cestou. Demise ministrů, která byla původně myšlena jako páka na růst komunistické moci, nakonec zapříčinila celorepublikové ovládnutí všech resortů vlády a odborových organizací. Výsledek únoru byl jasný, jak píše přímý účastník událostí Hubert Ripka: *„V únoru 1948 spadla za Československem železná opona: od té chvíle bylo přivtěleno k sovětskému bloku.“*⁴²

2.3.1 Odstranění demokracie, smrt Masaryka a Beneše

Prezident Beneš po podepsání nové vlády uvažoval o abdikaci, ale své rozhodnutí nakonec změnil. V úřadu zůstal, protože věřil, že *„jako hlava státu bude moci zabránit výstřelkům komunistické moci a pomoci pronásledovaným; některé jeho přímlyva vskutku zachránila před vězením a umožnila jim emigraci“*.⁴³

Po vítězném únoru začali komunisté stupňovat persekuce členů konkurenčních stran. Probíhala sledování, zatýkání a zavražďování.

---

⁴⁰ RIPKA, Hubert, *Únorová tragédie. Svědectví přímého účastníka*, Brno 1995, s. 256–257.

⁴¹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 166–168.

⁴² RIPKA, s. 284.

⁴³ ZEMAN, Zbyněk, *Edvard Beneš. Politický životopis*, Praha 2000, s. 292.

Vrcholem této politiky zavražďování byla smrt ministra zahraničí Jana Masaryka, který zemřel za záhadných, dosud nevyjasněných okolností 10. března 1948, tedy krátce po únorovém převratu.⁴⁴ Další a konečnou ránu pro demokracii byla předčasná smrt prezidenta Beneše. Nejen zhoršující zdravotní stav vyústil v červnovou demisi. Edvard Beneš zemřel 3. září 1948.⁴⁵

2.4 Cesta k politickým procesům

Ovládnutí soudů a justice bylo posledním krokem k možnosti vypořádání se s odpůrci režimu pomocí politických procesů. Soudci měli důležitou funkci. Ve vykonstruovaných procesech dávali rozsudků právní legitimitu. V období mezi lety 1948–1956 se nezávislost soudních institucí plně odstranila a sloužila plně komunistické straně. Politické procesy se staly nedílnou součástí úkolů Státní bezpečnosti.⁴⁶

---

⁴⁴ BOHÁČ, Lubomír, KALOUS, Jan, KOCIAN, Jiří, Et Al., *Jan Masaryk (úvahy o jeho smrti)*, Praha 2010, s. 173.

⁴⁵ RIPKA, s. 285.

⁴⁶ KAPLAN, Karel, *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948–1956*, Brno 1999, s. 97–98, 167.

3 MILADA HORÁKOVÁ

Konec čtyřicátých a začátek padesátých let v Československu se charakterizoval jako období vykonstruovaných politických procesů. Nový komunistický režim rychle upevnil svoji pozici po únorovém převratu a obrátil pozornost na své odpůrce. Represe ze strany komunistů byly vedeny proti členům opozičních stran, zejména pak proti národním socialistům a demokratům. Omezování svobody a zastrahování ze strany komunistů vedlo k neschopnosti nekomunistických stran pochopit stávající politickou situaci. Vedení nekomunistických stran postupně přestalo ovládat i své vlastní strany a členy.⁴⁷

Politické procesy byly nedílnou součástí nového režimu, především mezi lety 1948–1954. Komunisté tím jednak ukazovali svou moc a propojením justice se sdělovacími prostředky získali důležitou oporu vlády. Těchto skutečností komunističtí představitelé plně využili při výrobě procesu s Miladou Horákovou, jenž probíhal od podzimu 1949 do června 1950. Milada Horáková byla členkou České strany národně sociální, politicky aktivní ženou a tudíž vhodnou obětí soudního procesu. Proces samotný byl důležitým milníkem ve výrobě procesů v Československu. Jednalo se o doposud největší proces po únorové vládní krizi a naplno se zde projevil sovětský model, kterému pomohla přítomnost sovětských poradců Lichačeva a Makarova. Vzor vyžadoval neustálé výslechy obžalovaných s donuceným přiznáním viny a také mechanické učení odpovědí.⁴⁸

3.1 Život Milady Horákové

Milada Horáková se narodila 25. prosince 1901 na Královských Vinohradech manželům Čeňku a Anně Královým jako druhé dítě. Celkem měla tři sourozence, ale pouze ona a nejmladší sestra Věra, která se narodila až v roce 1915, se dožily dospělého věku. Starší sestra Marta

---

⁴⁷ KAPLAN, Karel, *Největší politický proces. „M. Horáková a spol.“*, Brno 1995, s. 9.

⁴⁸ Tamtéž, s. 5–8.

a mladší bratr Jiří zemřeli v útlém věku na spálu. Tato tragédie ovlivnila dospívající Miladu Horákovou natolik, že „začala být citlivá vůči trápení druhých lidí a také vůči ponižování a křivdám, které kolem ní existovaly“.⁴⁹ Její otec pracoval v Českých Budějovicích jako disponent tamní tužkárny s názvem Národní podnik, přesto se rodina nikdy do tohoto jihočeského města nepřestěhovala. Důležitý vliv na formování názorů a utváření osobnosti mladé Milady měl právě její otec, jenž jí vychovával ve vlasteneckém duchu, vedl ji k aktivnímu stylu života a podporoval myšlenky Tomáše Garrigua Masaryka. Přivedl jí rovněž k zájmu o veřejné a politické dění.⁵⁰

Milada Horáková začala studovat gymnázium na Vinohradech. Byla výborná studentka s talentem na jazyky, ale střední školu na Vinohradech nedokončila. Po účasti na nepovolené protiválečné akci, která proběhla 1. května 1918, byla z tohoto gymnázia vyloučena. Proto maturitu složila na dívčím lyceu ve Slezské ulici v roce 1921. Vznik československého státu probudil v Miladě Horákové touhu pomáhat lidem poškozených válkou. Vstoupila tak do Československého červeného kříže, kde byla předsedkyní dcera prezidenta, Alice Masaryková. S předsedkyní se brzy seznámila a zapojila se do veřejného života. K aktivitám v červeném kříži připojila i studium. Nastoupila na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde jednak odpromovala 22. října 1926, ale také zde potkala svého budoucího muže Bohuslava Horáka. Toho si vzala 15. února 1927. Horák pocházel z evangelické rodiny, a proto Milada Horáková do této církve také přestoupila.⁵¹

Zásadním momentem v životě Milady Horákové bylo její první zaměstnání. To se nacházelo na Ústředním sociálním úřadu hlavního města, kde se setkala s dr. Petrem Zenklem, který byl důležitou osobností

---

⁴⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora, DOLEŽAL, Jiří, *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*, Praha 2001, s. 7.

⁵⁰ Tamtéž, s. 7–11.

⁵¹ <http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>, [12.2. 2014].

československé demokratické politické scény. S tímto poválečným předsedou České strany národně sociální (ČSNS), kterým byl od 17. května 1945, udržovala Horáková písemný kontakt i po jeho pounorové emigraci a podávala mu informace o situaci v Československu, čehož bylo zneužito v procesu s ní, jako důkaz protistátní činnosti.⁵² Pozice, jež vykonávala, byla pro Miladu Horákovou v jejím životě důležitá. Jakožto žena se silným sociálním cítěním plnila funkce v nadačním fondu a především v oddělení péče o matku a dítě. V roce 1923 proběhla v jejím životě důležitá změna. Setkání se senátorkou Františkou Plamínkovou, zakladatelkou Českého ženského hnutí, jí ovlivnilo natolik, že se začala plně angažovat v otázce ženských práv v Ženské národní radě, která v roce 1925 splynula s Mezinárodní ženskou radou. V tomto orgánu se zaměřovala na právní úpravy a zlepšování postavení žen v evropské společnosti.⁵³

V pracovním i v soukromém životě se Miladě Horákové na začátku třicátých let dařilo. Prostřednictvím Alice Masarykové měla možnost setkat se s jejím otcem, a projednávat tak náležitosti Ženské národní rady na nejvyšší úrovni. Toto setkání jí ovlivnilo natolik, že se po zbytek svého života hlásila k Masarykovu odkazu.⁵⁴ V roce 1933 se jí narodila jediná dcera Jana. Díky podpoře svého manžela nemusela nějak slevovat ze svého pracovního vytížení. Druhá polovina třicátých let však sebou přinesla hrozbu nacistické agrese ve střední Evropě, což Milada Horáková napjatě sledovala. Věřila v pomoc západních mocností v čele s Velkou Británií a Francií, ta se však nedostavila a Milada Horáková neskrývala zklamání, „*když představitelé těchto států volili vůči Hitlerově rozpínavosti politiku nevměšování*“.⁵⁵

---

⁵² ČEČRDLOVÁ, Jaroslava, *Petr Zenkl. Jeden z tvůrců československé demokracie*, Ústí nad Labem 2010, s. 67, 112–113.

⁵³ <http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>, [12.2. 2014].

⁵⁴ DVOŘÁKOVÁ, DOLEŽAL, s. 29–31.

⁵⁵ DVOŘÁKOVÁ, Zora, *Milada Horáková*, Praha 1991, s. 21.

Události okolo odstoupení prezidenta Beneše a zabránění pohraničí přesvědčily Miladu Horákovou aktivně vstoupit do odboje. V období druhé republiky pomáhala vysídleným rodinám s dětmi a usilovně se zabývala otázkou půjček pro drobné podnikatele, kteří přišli o svůj majetek. V důsledku omezení práv žen sice přišla o zaměstnání, ale to jí ještě více utvrdilo v nutnosti pracovat pro odboj. Za druhé světové války se stala důležitou členkou Petičního výboru Věrní zůstaneme a také pomáhala rodinám válečných letců.⁵⁶ Za tuto činnost byla v polovině roku 1940 i se svým manželem zatčena. Následné čtyři roky strávila ve vyšetřovacích vazbách gestapa a poté v terezínském koncentračním táboře. Na konci října 1944 byla v Drážďanech odsouzena k osmi letům vězení. K trestu nastoupila v bavorské věznici Aichach, kde ji nakonec osvobodili Američané a mohla se vrátit zpět do Československa. Stalo se tak 20. května 1945.⁵⁷

3.1.1 Politická činnost

Milada Horáková se v politickém životě pohybovala již od raného věku. V roce 1929 vstoupila do ČSNS, kvůli své přítelkyni senátorce Plamínkové. Na činnost v této straně se však před druhou světovou válkou příliš neorientovala. Plně jí totiž zaměstnávala práce v Ženské národní radě. Zde chtěla dosáhnout rovnoprávnosti žen v pracovněprávní otázce, avšak podporovala běžný rodinný život.⁵⁸ Hlavní vstup Milady Horákové na československou politickou scénu se tak datoval především do období po druhé světové válce. Po návratu z německého vězení si chtěla odpočinout a strávit více času se svojí rodinou, ale události v nově vytvořené republice jí nedaly na výběr. Jak sama Milada Horáková vypověděla v zadržovacím spise StB z 12. listopadu 1949, po návratu do Československa začala pracovat na svém starém místě v Ústředním sociálním úřadu hlavního města. V říjnu téhož roku již byla jmenována

---

⁵⁶ <http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>, [12.2. 2014].

⁵⁷ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, KOURA, Petr, *Žádáme trest smrti!, Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.*, Praha 2008, s. 135.

⁵⁸ DVORÁKOVÁ, s. 18–19.

poslankyní v Prozatímním národním shromáždění a o rok později zvolena poslankyní Ústavodárného národního shromáždění za ČSNS.⁵⁹

Tuto funkci zastávala až do 10. března roku 1948, kdy se dobrovolně vzdala svého mandátu. Poté pracovala v Ústředním výboru v oblasti školství, vědy a umění až do svého zatčení 27. září 1949 a stále byla aktivní členkou národních socialistů. Nejtvrdší ranou pro Miladu Horákovou byl to, že po únoru 1948 nesměla vykonávat funkci předsedkyně v Radě žen⁶⁰ a také místopředsedkyně ve Svazu osvobozených politických vězňů.⁶¹ Milada Horáková se jako jedna z mála nevzdala komentování tehdejší politické situace. Řada jejích bývalých spolupracovníků si k ní chodila pro radu, jak se mají v dané situaci chovat. V komunistickém jednání spatřovala postupy masivní nezákonnosti, na kterých se nechtěla podílet. Po smrti Jana Masaryka se vzdala poslaneckého mandátu a pro svou další činnost využila zkušenosti z nacistického odboje. Nechtěla se ztotožnit s politikou, která se zde po únorovém převratu etablovala.⁶²

Období mezi lety 1948–1953 bylo v Československu specifické a význačné pro zakladatelskou etapu režimu. Jednalo se o dobu, ve které se komunistický režim potřeboval zbavit svých nepřátel, a zajistit si tak monopol moci. Rozvrácení právního systému bylo jen logickým vyústěním vzniklé situace. Objevila se nová terminologie třídního boje, jež se opírala o dogma celého východního bloku pod vedením Sovětského svazu. Politika třídního nepřítele umožňovala najít viníka prakticky kdekoliv a tím zakrýt mezery činnosti představitelů režimu. Na okraj společnosti se tak dostala početná skupina lidí. Nejprve následovala

---

⁵⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha (dále ABS), fond svazků vyšetřování, a. č. V-6301 MV, část 6301/2, str. 10, Dostupné z: http://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf, [18.2. 2014].

⁶⁰ Ženská národní rada byla přejmenována na Radu žen.

⁶¹ ABS, fond svazků vyšetřování, a. č. V-6301 MV, část 6301/2, str. 11, Dostupné z: http://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf, [18.2. 2014].

⁶² DVORÁKOVÁ, DOLEŽAL, s. 64–67.

diskriminace politických stran, střední třídy a posléze nutnost odhalit nepřítel státu jako takového.⁶³

Do této kategorie spadala právě Milada Horáková. Byla ženou, jíž osud státu nebyl lhostejný, a proto usilovala po nápravě právního systému. Svoji činností v národních socialistech a aktivitou v ženském hnutí byla ideální postavou pro přední politický proces, protože pro svou dostatečnou známost v Československu představovala Horáková typ člověka, který byl pro komunistickou stranu veřejnou hrozbou. Důležité je ale podotknout, že o Miladě Horákové se zprvu neuvažovalo jako o hlavní oběti. Tzv. monstrproces měl nejprve najít nepřítel uvnitř KSČ, což se ale sovětským poradcům Makaravovi a Lichačovovi nepodařilo.⁶⁴

3.2 Státní bezpečnost kolem Milady Horákové

Proces se stal největším politickým soudním řízením v Československu. Ještě před zatýkáním osob a skládáním obžalob šlo ze strany Státní bezpečnosti o dlouhodobou pečlivě připravenou akci, která se neobešla bez provokativních postupů proti vytipovaným osobám, sledováním jejich pohybu a monitorováním styků. Již od roku 1948 se komunističtí představitelé soustředili na vytváření procesu podobného jako v jiných komunistických zemích a po schůzce Informačního byra KS o Jugoslávii, připadla této činnosti nejdůležitější priorita. Podstatné bylo, že členové vedení strany v čele s Klementem Gottwaldem a Rudolfem Slánským této nutnosti odhalit možné spiknutí věřili. Proto StB monitorovala všechny potenciálně nebezpečné protirežimní skupiny.⁶⁵

Milada Horáková se do širšího zájmu Státní bezpečnosti dostala při velké sledovací akci, nazvané Skaut, která sice měla širší okruh podezřelých, ale posléze byla upravována do finální podoby. Akce byla

---

⁶³ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948–1953. Zakladatelské období komunistického režimu*, Praha 1991, s. 72–84.

⁶⁴ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008, s. 64–66.

⁶⁵ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 68–69, 70.

zaměřená zejména proti národním socialistům a to i proti exulantům, obzvláště proti Hubertu Ripkovi a Petru Zenklovi, s nímž byla Horáková v písemném kontaktu. Důležitou osobou v této akci byl major Král, jenž monitoroval právě styk s politickým exilem. Zde se již začala formovat třináctičlenná skupina později obžalovaných a odsouzených v procesu s Miladou Horákovou, jmenovitě Vojtěch Dundr a Zdeněk Peška. Právě Zdeněk Peška měl být hlavní postavou původního procesu, ale nakonec se jím stala Milada Horáková.⁶⁶ K těmto dvěma se postupně přiřadili Josef Nestával, Jiří Hejda, Františka Zemínová, František Přeučil, Antonie Kleinerová, Oldřich Pecl, Závaš Kalandra, Bedřich Hostička, Jiří Křížek a Milada Horáková. Přehled zadržených osob z 22. prosince 1949 dělil podezřelé podle politické příslušnosti.⁶⁷

3.2.1 Vyšetřování

Proces s vedením záškodnického centra proti republice se skupinou Milady Horákové nebo také proces s Miladou Horákovou a spol. se začal postupně formovat už od května 1948. Státní bezpečnost monitorovala kontakt Horákové s Petrem Zenklem, na něhož byla nasazena hlídka. Z činnosti hlídky bylo patrné, že proběhlo několik schůzek mezi těmito dlouholetými kolegy.⁶⁸ Na základě těchto setkání, kde probírali možnost chránit bývalé členy ČSNS před represemi ze strany StB, se Milada Horáková postupně dostávala do popředí celého vznikajícího procesu jako hlavní politický nepřítel režimu. Právě v této době byla Horáková iniciátorkou až desíti schůzek, kde se projednávala otázka proti režijnímu odporu.⁶⁹

Setkání a napojení na exil pochopitelně neuniklo pozornosti příslušným orgánů, které také v obžalovacím spise uvádí, jak celá

---

⁶⁶ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 77–78, 81.

⁶⁷ Národní archiv Praha (dále jen NA), značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 71–72; ABS, fond 310–70–15, s. 5–12.

⁶⁸ IVANOV, Miroslav, *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*, Praha 1991, s. 138–139.

⁶⁹ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 88–89.

skupina měla za úkol „*usnadnit ozbrojený útok anglo-amerických imperialistů proti Československu*“.⁷⁰ Motiv ideologického boje mezi Západem a Východem, a odkazování na možný vojenský útok ze Západní Evropy hrál v tomto procesu důležitou roli. Pro pokračování akce Střed (finální jméno operace, která obsahovala více procesů), byla rozhodující schůze na faře ve Vиноři, které se zúčastnilo 6 osob neboli politická šestka. Ta proběhla na konci září 1948. Propojovala tři proudy domácího odboje, proto byli přítomni členi z národních socialistů, sociálních demokratů a lidovců. Následný společný postup byl na jednání odmítnut. Bylo domluveno i zastavení tisku a následné distribuce odbojových letáků. Schůze ve vší podstatě představoval neúspěch v podobě přerušení koordinace československého protikomunistického hnutí. Vиноřské setkání však přineslo ve vyšetřování zásadní zlom. Pozdější komunistická interpretace totiž uváděla pravý opak a to, že se zde dohodl společný postup. Účast Milady Horákové ve Vиноři byla bezesporu pro další události důležitým faktem.⁷¹

Ve spisu byla označena jako žena, jež před únorem 1948 plnila významnou roli v národních socialistech a vedla tuto stranu „*do područí západních imperialistů*“.⁷² K tomuto cíli jí mělo pomoci napojení na československý exil a taktéž na velvyslance západních velmocí Francie a Spojených států. Měla se podílet na pokusu rozvrátit nynější politickou situaci tím, že usilovala o návrat kapitalistického zřízení. Iniciovala vиноřskou schůzi, kde nastínila společný postup až do svého zatčení, a měla se podílet na přípravě přepadení Československa. Prováděla vyzvědačskou činnost zaměřenou na obchodní styky Sovětského svazu s Československem a tyto informace podávala prostřednictvím Zenkla či Ripky Západu.⁷³ Z toho zle vypozerovat průběh a příprava důležitého

---

⁷⁰ [?] *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice*, Praha 2008, s. 8.

⁷¹ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 94–96.

⁷² NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 85.

⁷³ Tamtéž, s. 85–87.

procesu. Justice před zadržením Milady Horákové patřila komunistické straně, která mohla upravit širší obvinění nelegální činnosti k vytvoření odstrašujícího případu spiknutí. I když v průběhu roku 1949 stále nevěděla, kdo se má stát hlavním viníkem celého záškodnického centra.

3.2.2 Zatčení a obžaloba

Milada Horáková byla Státní bezpečností zatčena 27. září roku 1949 v půl páté odpoledne příslušnými orgány. Ti co zatýkání prováděli, netušili, proč tak činí. V stručném zápise o zatčení se poté uvádí jen krátký soupis věcí, které měla zadržená Horáková v tu chvíli u sebe a popis charakteristik její osoby.⁷⁴ Důvod zatčení a původní obvinění zcela vybočovalo z dalšího průběhu vyšetřování. Na Miladu Horákovou byla svalena vina za vymyšlenou ilegální činnost v jiném připravovaném procesu s takzvanou skupinou Hrad, tedy spolupracovníky bývalého prezidenta republiky Beneše v čele s jeho tajemníkem Václavem Sýkorou, který byl také zadržen. V prvních měsících vazby se výslech skutečně obracel tímto směrem, než nabral úplně jiný ráz. Horáková byla umístěna do vyšetřovací věznice StB, která se nacházela na Pankráci v Praze. Její zatčení způsobilo nejistotu v okruhu jejích politických spolupracovníků. Nedostávalo se jim totiž žádných informací, z jakého důvodu ji úřady bezpečnosti zadržely. Domnívali se, že příčinou je schůze na Vinoři, proto předpokládali další vlnu zatýkání členů tohoto setkání. To se uskutečnilo až o několik měsíců později.⁷⁵

Změnu procesu způsobili sovětští poradci Lichačev a Makarov, kteří byli v konání procesů vyškoleni v sovětské tajné policii a původně zde na pozvání Gottwalda a Slánského měli odhalit nepřítel režimu uvnitř komunistické strany. Tento úkol byl ale v daném období neproveditelný, proto se od něj upustilo, a byl vytvořen proces s protistátním spikleneckým centrem Milady Horákové, aby svojí velikostí

---

⁷⁴ IVANOV, s. 161–162.

⁷⁵ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 111–113.

mohl konkurovat ostatním známým monstrprocesům, viz proces s László Rajkem v Maďarsku.⁷⁶

Skupina hlavních obviněných pro soudní spor čítala konečných třináct osob. Obžaloba uváděla, „že všichni obvinění se pokusili zničit samostatnost republiky a zničit a rozvrátit její lidově demokratické zřízení“.⁷⁷ K tomuto cíli měli používat spolupráce mezi sebou, širším okolím spolupachatelů a rozdělením činnosti. Františka Zemínová, František Přeučil a Jan Buchal organizovali možnost použít vojenských oddílů braných a pomocných jednotek armády. Milada Horáková, Josef Nestával, Jiří Hejda, František Přeučil, Antonie Kleinerová, Oldřich Pecl a Závaš Kalandra se orientovali na vyzvídání státních tajemství, přičemž se podle tehdy platného zákona číslo 231/48 Sb. dopustili zločinu velezrady a vyzvědačství. Proto bylo navrženo 22. května 1950 konání soudního přelíčení před státním soudem.⁷⁸

Ve věznici na Pankráci strávila Milada Horáková poslední chvíle svého života. Od jejího zatčení se rozběhl kolotoč výslechů a permanentního nátlaku ze strany vězeňské stráže a vyšetřovatelů. Úspěšně vykonstruovaný proces se podle sovětského typu klasifikoval ten proces, ve kterém bylo dosaženo přiznání obžalovaných, nikoli míra skutečného provinění. K dosažení tohoto cíle byla potřebná zdlouhavá příprava procesu, která sloužila k informování široké veřejnosti prostřednictvím médií, nebo právě stačila k důležitému přiznání vyslýchaných.

Vyšetřování v pankrácké věznici probíhala dlouhé hodiny. Důkladně připravené otázky měly za úkol zlomit ducha vězňů a donutit je k souhlasu ve věci obžaloby. Všech třináct osob strávilo ve vyšetřovací vazbě přes osm měsíců svého života, což se nutně muselo podepsat na

---

⁷⁶ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 115–118.

⁷⁷ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 113.

⁷⁸ Tamtéž, s. 113–114.

jejich psychickém i fyzickém zdraví.⁷⁹ Od 8. listopadu 1949 se rozběhlo vyšetřování, kterého se ujal Milan Moučka pod záštitou sovětských poradců, kteří „z pozadí vyšetřování řídili, určovali jeho směr, schvalovali a upravovali výsledkové protokoly a prostřednictvím československých vyšetřovatelů vynucovali podpisy upravených protokolů“.⁸⁰ V tomto procesu se prvně zaškolovala nová garnitura právníků školených z jednoroční školy, jež vznikala pod dohledem tehdejšího ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky. Škola měla za úkol vychovat budoucí prokurátory, soudce a vyšší úředníky zaměřené na politickou a odborovou činnost z řad rodin dělníků.⁸¹

Nezkušení vyšetřovatelé tak věřili sovětským poradcům ohledně utváření svých důkazů, protože je dokázali přesvědčit, že pachatel trestné činnosti nenechává žádné důkazy. Povoleny byly všechny prostředky k obstarání důkazů, tedy i fyzické násilí. Vytváření procesu se tak rozběhlo na plné obrátky. Na konci roku 1949 obviněný postupně ztráceli po drsném vyslýchání morální síly a začali postupně přiznávat. Státní bezpečnost tak mohla potvrdit vznik záškodnického centra na našem území.⁸² Politická koncepce procesu vedená proti imperialismu dostala do čela procesu Miladu Horákovou (uvažovalo se o Zemínové, nebo Nestávalovi). Odpovídalo to požadavku monstrprocesu, který musel prokázat přímé ohrožení republiky. Výsledky řešení byly podpořeny mediální aktivitou, nedílnou podpůrnou složkou státní bezpečnosti. Milada Horáková v prvních dnech vyslýchání poskytovala informace o svém životě, aniž by tušila z čeho je nebo bude obviněna. Otázky se často rozcházely, ale zprvu se týkaly napojení na bývalého prezidenta Beneše.⁸³

---

⁷⁹ RADOTÍNSKÝ, Jiří, *Rozsudek, který otřásl světem*, Praha 1990, s. 19.

⁸⁰ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 122.

⁸¹ NA, značka fondu KSC-ÚV-100/1, fond KSC-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 72, archivní jednotka 561, s. 31, 33.

⁸² KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 275.

⁸³ IVANOV, s. 169–176.

Horáková netušila, jakým směrem se její výslech bude ubírat. Nakonec se celá koncepce zaměřila na ilegální činnost rozvracečů republiky s napojením na exil. V popředí stáli členové národních socialistů s Miladou Horákovou, kvůli její politické aktivitě a mezinárodním stykům. Od 23. března rostl tlak ve vysokých funkcích komunistické strany na rychlé zahájení velkého procesu. Nově se vytvořila komise pro vypracování žaloby, v níž byli A. Čepička, V. Nosek, náměstek ministra spravedlnosti Karel Klos, velitel StB Osvald Závodský, Ivo Miléna a Karel Šváb, náměstek ministra národní obrany. Komise nakonec vybrala třináct aktérů, aniž by dbala na jejich vzájemné propojení. Příprava procesu byla u konce, viníci byli odhaleni⁸⁴

3.2.3 Propagandistická příprava procesu

Politický proces tak mohl být zahájen. Předcházela tomu práce režimu s médii, jejichž propagandistická kampaň předznamenala, ale i ostře sledovala a hodnotila soudní řízení. Na konci listopadu 1949 byla na schůzi Karla Klose se Svazem československých novinářů projednána kádrová politika možných redaktorů, kteří mohli o procesu informovat. V březnu se již ÚV KSČ zabýval tím, jak co nejvíce využít propagační možnosti, a oslovit tak největší počet lidí s využitím rozhlasu a filmu. Ještě před průběhem procesu se naplánovala spoluúčast veřejnosti, vše podle připravovaného scénáře. Proces s Miladou Horákovou a spol. byl naplánován na devět pracovních dní.⁸⁵

Nutno dodat, že kampaň měla veliký ohlas u obyvatelstva. Na ÚV KSČ přicházelo tisíce rezolucí ať ze školských institucí, nebo podniků. Právě i na výchovu dětí byla kampaň zacílená, jelikož se proces povinně projednával ve vyučovacích hodinách. Z dopisu ze 7. června 1950 je to patrné: *„S rozhořčením a pozorně sledujeme právě probíhající soudní proces se 13 rozvratníky a zrádci naší vlasti a pevně věříme, že jejich*

---

⁸⁴ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 131–132.

⁸⁵ FORMÁNKOVÁ, KOURA, s. 34, 183–187, 210.

*zrádné činy budou po zásluze spravedlivě, ale přísně potrestány. V občanské nauce jsme podrobně pohovořili o průběhu tohoto procesu a slibujeme, že prohloubením výchovného úsilí vychováme z naší mládeže poctivé a věrné občany naší lidově demokratické vlasti.*⁸⁶ Rezoluce, zejména z podniků, počítaly s plnou podporou všech zaměstnanců, jinak se kdokoliv mohl stát podezřelým ze sympatizování se záškodnickým centrem.

Štvavá kampaň byla systematicky řízena z čelních míst, měla ale i své problémy. Hodnocení celé kampaně uvedlo, že přelíčení navštívilo přes čtyři tisíce lidí. Bylo vydáno sto dvacet tisíc procesních protokolů, na setkání a školeních se zúčastnilo osmdesát tisíc posluchačů. Nedostatečnou podporu přinesl film, jinak zhodnocení procesu jako takového bylo kladné.⁸⁷

3.3 Proces s Miladou Horákovou a spol.

Proces s odhaleným záškodnickým centrem Milady Horákové a spol. byl pro komunisty z hlediska důležitosti nejvýznamnějším procesem v první etapě zakládání režimu s mezinárodním ohlasem. Komunisté dokázali obviněným existenci spiknutí a přípravu válečného konfliktu se Sovětským svazem a lidově demokratickými republikami.⁸⁸ Proces měl i jiný význam. Šlo o první vzorový proces takového rozsahu, podle kterého se řídili další velké československé soudní spory v první polovině padesátých let minulého století.⁸⁹

Důležitý faktor představoval výběr prokurátorů a soudců. Hlavními prokurátory byli vybráni Juraj Vieska, Ludmila Brožová, Josef Urválek a Jiří Kepák. Pomocným prokurátorem byl Antonín Havelka. Prokurátory doplnili soudci Karel Trudák (předseda senátu), Otakar Matoušek, Karol

---

⁸⁶ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 71, archivní jednotka 560, s. 4.

⁸⁷ Tamtéž, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 131–132.

⁸⁸ Tamtéž, s. 134.

⁸⁹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, 272.

Bedrna a soudci z lidu Miloš Kučera a Jan Polanský. Po svém zvolení se soudci a prokurátoři pečlivě naučili výpovědi obžalovaných a projednala se strategie procesu, jeho začátek a průběh. Poté, již došlo k seznámení svědků s obžalovanými a pečlivé učení výpovědí, které byly důležité pro veřejný proces. U Milady Horákové si vyšetřovatelé nebyli jisti, zda bude vypovídat podle předem určeného scénáře. Posledním krokem byl vhodný výběr advokátů a seznámit obviněné s celým zněním obžaloby. Miladě Horákové byl přiřazen obhájce Vladimír Martin. Konečné přípravy procesu skončily čtyři dny před jeho zahájením.⁹⁰

Proces začal 31. května 1950 v Praze, o čemž informoval všechny krajské výbory dálnopis z 1. června, který nabádal ke stmelení proti jednotnému nepříteli, informoval široké masy o průběhu procesu prostřednictvím plakátů a veřejné rozhlasu a projevů na podnikových úrovních.⁹¹ Z toho lze usuzovat, jakou důležitost proces v tu danou chvíli zastával. Komunisté nepřipouštěli žádné podcenění v informační oblasti. Vedení procesu se organizovalo proti bývalým členům nekomunistických stran, z nichž bylo osm národních socialistů (Buchal, Hejda, Horáková, Kleinerová, Nestával, Pecl, Přeučila a Zemínová), dva lidovci (Hostička a Křížek), dva sociální demokraté (Dundr a Pešek) a Závaš Kalandra, vedený jako trockista.⁹²

První den procesu zahájil předseda senátu Karel Trudák v soudní budově na Pankráci slovy: „*Zahajuji před státním soudem v Praze veřejné přelíčení proti obžalovaným dr. Miladě Horákové a společníkům pro zločiny vyzvědačství a velezrady podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky.*“⁹³ Všech třináct obžalovaných vyslechlo úvodní slova a bylo přítomno i čtení obžaloby z úst prokurátora Urválka, jež následovala po úvodním slovu vrchního soudce. Poté již hlavní

---

⁹⁰ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 140–146, 152, 155.

⁹¹ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 116–117.

⁹² KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, 277.

⁹³ [?] *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice*, s. 29.

obžalovaná Milada Horáková předstoupila k výslechu.⁹⁴ Tímto začínal devět dní trvající soudní proces. Každý den byl určen pro jiného obžalovaného podle předem určeného pořadí. Den po Horákové následovali Nestával a Hejda. Den třetí vypovídali Zemínová s Přeučilem a Buchalem. Poté Kleinerová, Pecl a Kalandra a pátý den Peška, Dundr, Hostička a Křížek, který uzavíral výpovědi obžalovaných. Následovaly výslechy svědků a prezentace důkazních materiálů nahromaděných Státní bezpečností.⁹⁵

Horáková, jako jedna z mála, se pokoušela neodpovídat přesně podle naučených výpovědí, jelikož jako vystudovaná právnička cítila možnost překvalifikovat očekávaný tvrdý rozsudek na pouhý zločin. Působila tím soudu veliké potíže. Proces byl nahráván přítomnými kamerami. Jakmile výpověď Milady Horákové naznačovala možnou odchylku, odvrátily své kamery jinam. Prokuratura se bránila tím, že zastavovala odpovědi Horákové a dožadovala se pouze jednoslovných odpovědí, které měnily význam celé odpovědi. Nejčastěji odpovědi *ano*. Například na otázku, jestli Milada Horáková připravuje válečný konflikt, ji prokurátor Urválek uprostřed výpovědi zastavil a změnil otázku, zda se v Praze nachází její dcera. Logická odpověď *ano* dostala Miladu Horákovou do pozice, že byla v případě válečného konfliktu ochotná ohrozit život své dcery v rámci dosažení převratu. Tímto z ní před přítomnými lidmi udělali zlého člověka. Takto byl proces veden, udělat s obžalovaných nenáviděného nepřítele i pro širokou veřejnost.⁹⁶

Ostrý způsob vedení procesu umocňovaly události od třetího dne konání. Do prostor průběhu soudního přelíčení byli organizovaně vpuštěni posluchači z řad civilistů i zahraničního tisku. Během konání

---

⁹⁴ RADOTÍNSKÝ, s. 19.

⁹⁵ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 156.

⁹⁶ RADOTÍNSKÝ, 20.

celého procesu se v místnosti soudní síně vystřídalo přes čtyři tisíce lidí.⁹⁷ V součinnosti s procesem probíhala propagační mediální kampaň proti záškodnickému centru. Tisíce rezolucí požadovalo nejprísnější tresty. To změnilo celý průběh procesu, jenž se změnil v otázku, „*kdo z obžalovaných přežije*“.⁹⁸

Milada Horáková při přesně zorganizovaném soudním řízení neměla jinou možnost než přiznat svou vinnu v plném znění obžaloby a tím dát za pravdu novému justičnímu řádu v Československu. Po výpovědi Horákové následovalo osm dní procesu s jejími kolegy, přičemž všichni obvinění taktéž přiznali svou účast v protistátním spikleneckém centru Milady Horákové. V souvislosti s událostmi od třetího dne procesu se očekávalo, že vynesené tresty budou přísnější, než se uvažovalo na začátku soudního přelíčení. Proběhly poslední slova obžalovaných a soudci se odebrali na závěrečnou poradu před vynesením stanoviska. Nový proud justice obstál, a tak se proces blížil ke svému rozuzlení.

3.3.1 Rozsudek

Velmi očekávaný rozsudek byl stanovený na 8. červen 1950, krátce po osmé hodině večerní. V jednací síni se slova ujal předseda soudního senátu Karel Trudák, na kterém bylo, aby vynesl slova ukončující celý proces.⁹⁹ Nejprve jménem republiky přečetl iniciály všech obžalovaných a poté je všechny označil vinnými za trestnou činnost konanou mezi jarem 1948 až do jejich zatčení. Trestnou aktivitou byl v jejich případě brán pokus o zničení lidově demokratické republiky a jejích hospodářských základů. Tím se všichni dopustili podle zákona na ochranu republiky § 1 odstavce 2 zákona číslo 231/48 Sb. velezrady a podle § 5 odstavce 1 a 2 zákona číslo 231/48 sbírky zločinu vyzvědačství. Podle tohoto zákona vyřknul tvrdé tresty. Miladu Horákovou,

---

⁹⁷ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 138.

⁹⁸ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 157.

⁹⁹ IVANOV, s. 247.

Jana Buchala, Oldřicha Pecla a Závaše Kalandru odsoudil k trestům smrti. Josefa Nestávala, Jiří Hejdu, Františka Preučila a Antonii Kleinerovou na doživotí. Bedřicha Hostičku na 28 let za mřížemi, Zdeňka Peška na 25 let pobytu ve vězení, Jiřího Křížka na 22 let, Fráňu Zemínovou na 20 let a Vojtěcha Dundra na 15 let vězení.¹⁰⁰

Odůvodnění rozsudku se opíralo o pokus rozpoutání válečného konfliktu se Sovětským svazem pomocí vynášení informací západním nepřítelům, přijímání finanční podpory od anglického potažmo amerického státu, a tím co nejvíce narušit hospodářský systém republiky a opětovně nastolit kapitalismus. Prostřednictvím Zenkla a Ripky, kteří byli označeni za imperialistické agenty, se vytvořilo právě záškodnické centrum Milady Horákové. V tomto bodě bylo využito napojení Horákové na Zenklem, jakožto bývalé spolupracovníky.¹⁰¹

Po přečtení rozsudku nebylo v soudní síni slyšet nic jiného, než přítomné fotografie a filmaře. Na tvářích odsouzených byla znát reakce, s jakou přijali tento verdikt. Právo na odvolání vůči rozsudku nevyužili všichni odsouzení k trestu odnětí svobody. Milada Horáková a ostatní odsouzení k trestu smrti si nechali lhůtu na odvolání, kterou využili. Tímto byl veřejný proces ukončen. Při odchodu ze soudní síně se obžalovaní nevyhnuli smíchu a projevů souhlasu s obžalobou od přítomného davu. Do té doby největší proces v Československu skončil.¹⁰²

Ačkoli se předpokládalo, že odvolání bude zbytečné, učinili tak všichni ze čtveřice odsouzených k trestu smrti dne 19. června 1950. Státní prokurátor se touto záležitostí nechtěl zabývat, a proto rozhodl Nejvyšší soud, který o pět dní později žádosti zamítl.¹⁰³ Proto odsouzení

---

¹⁰⁰ Rozsudek, ABS, fond svazků vyšetřování, a. č. V-6301 MV „Akce Střed“, část 6301/1, s. 56–57, Dostupné z: http://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_001.pdf, [28.2. 2014].

¹⁰¹ Tamtéž, 58–59.

¹⁰² RADOTÍNSKÝ, s. 83.

¹⁰³ ZÍDEK, Petr, *Příběh herečky. Dělnická prokurátorka Ludmila Brožová a její svět*, Praha 2010, s. 93.

sepsali žádost o milost, jež byla podána prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi. Milada Horáková tak neučinila osobně, místo ní podal žádost její otec a dcera Jana prostřednictvím obhájce Martina. V žádosti o zmírnění rozsudku se snažili poukázat na těžkou minulost Horákové za druhé světové války, skutečnost, že její dceři je pouhých 16 let, která pro svou výchovu potřebuje matku, a upozornili, že pro otce Milady Horákové by to byla třetí ztráta potomka. Dopis z žádostí o milost předala do Gottwaldovy kanceláře Věra Tůmová, sestra Horákové.¹⁰⁴

Klement Gottwald odmítl nějak upravovat stanovené tresty a žádosti o milost nehodlal akceptovat. Dne 26. června bylo jasné, že k výkonu trestu dojde. Reakce společnosti na sebe nenechala dlouho čekat. Proces byl sledován nejen obyvateli Československa, ale pozornost získal po celém světě. Z řad významných osobností, ale i obyčejných lidí chodily dopisy o milost. Dopisy byly nejčastěji adresovány prezidentovi Gottwaldovi, ale také tehdejšímu předsedovi vlády Antonínu Zápotockému. Nejvíce dopisů přicházelo z Norska a Spojených států amerických, odkud zaslal svou žádost o změnu rozhodnutí Albert Einstein, známý teoretický fyzik. Nebyl jedinou známou osobností, jež dění v Československu nenechalo chladným. K dalším patřili Eleanor Roosveltová, bývalá první dáma Spojených států, nebo Winston Churchill.¹⁰⁵

3.3.2 Poslední dny Milady Horákové

Ani zájem okolního světa nemohl změnit rozsudek, jehož vykonání se blížilo. Poslední dny Milada Horáková strávila ve své cele v pankrácké věznici ve třetím patře. Zde byla celé dny hlídána strážnými ozbrojenými samopaly. Dveře od cely se jí nikdy nezavíraly, tak jako ostatním vězňům odsouzeným k smrti. Dne 26. června v sedm hodin večer se naposledy

---

¹⁰⁴ DVORÁKOVÁ, DOLEŽAL, s. 216.

¹⁰⁵ FORMÁNKOVÁ, s. 37–38.

setkala se svým obhájcem Martinem, jemuž předala dopis pro rodinu.¹⁰⁶ Právě psaním dopisů se věnovala v posledních chvílích svého života, z nichž vyplývá, že byla s rozsudkem plně smířená, až neuvěřitelně klidná. Nepoužívala žádné rozhořčené výrazy, spíše se pokoušela radit svým nejbližším, jak se mají v dané životní situaci chovat. Poslední její dopis napsala v půl třetí ráno, 27. června 1950, tedy pár minut před tím, než pro ni přišla vězeňská stráž.¹⁰⁷

3.3.3 Výkon trestu

Přibývající rezoluce ze zahraničí žádající komunistické vedení o odpuštění nejvyšších trestů měly zcela opačný význam. Komunisté jakoby spěchali, aby co nejrychleji ukončili mediální nepokoje a nadobro proces ukončili. Večer 26. června bylo rozhodnuto, v jaké pořadí se uskuteční poprava a ještě téhož dne byli Milada Horáková, Závaš Kalandra, Oldřich Pecl a Jan Buchal informováni o neudělení milosti prezidenta republiky a bylo jim sděleno, že druhý den v půl páté ráno budou popraveni. Posledním přáním Horákové bylo vidět svou rodinu, což se také uskutečnilo.¹⁰⁸

Dne 27. června 1950 na nádvoří budovy vězeňské nemocnice na Pankráci byla vykonána poprava. Okna ostatních cel byla zakryta, aby událost byla takřka bez svědků. Přítomni byli: „*Předseda senátu dr. Trudák, soudce dr. Matoušek, prokurátorka Brožová, zapisovatel Karmazín a soudní lékař dr. Grünwald. Po chvíli vchází ten, jehož rukou skončí tohoto kalného rána čtyři lidské životy.*“¹⁰⁹ V pořadí Kalandra, Pecl, Buchal a Horáková byla vykonána poprava. Milada Horáková zemřela krátce před tři čtvrtě na šest ráno. Tělo Milady Horákové bylo předáno do

---

¹⁰⁶ RADOTÍNSKÝ, s. 85.

¹⁰⁷ HORÁKOVÁ, Milada, *Dopisy Milady Horákové. Pankrác 24.6–27.6.1950*, Praha 1990, s. 13–75.

¹⁰⁸ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 162–164.

¹⁰⁹ RADOTÍNSKÝ, s. 86.

Patologického ústavu, kde bylo zpopelněno. Urna s jejími ostatky nebyla nikdy pozůstalým vydána.¹¹⁰

3.4 Zhodnocení procesu z komunistické strany

Komunisté hodnotili soudní spor se záškodnickým centrem jako nejdůležitější proces, který měl velký politický význam. Celá akce měla přes třicet pět vedlejších procesů s červnovým soudním vyvrcholením. Podle zprávy o procesech o všech těchto skupinách se uvádí, že Státní bezpečnost již v roce 1949 o nich věděla a postupně informaci o existenci potencionálního protistátního centra předala do rukou ministerstva spravedlnosti. Ministerstvo společně se Státní bezpečností postupovali při rozkrývání další kriminální činnosti. Přelíčení bylo do posledního detailu naplánováno. Lidé objevující se v průběhu procesu absolvovali porady, na kterých diskutovali a učili se možné výpovědi a otázky obžalovaných, které by v průběhu procesu mohli padnout.¹¹¹

Právě tuto přípravu hodnotili komunisté kladně. Aby se zamezilo nějakým neočekávaným situacím, po každém dni probíhala porada za přítomnosti náměstka ministra spravedlnosti Klose. Proces měl také plnit funkci propagandistickou. Do soudní síně byli pouštěni předem prověření lidé, proces měl však zasáhnout všechny obyvatele v Československu prostřednictvím tisku a rozhlasu. Práce médií pomohla dotvořit společenský obraz na vzniklou červnové události častým opakováním záběrů z přelíčení. Zpráva také obhájí nové metody použité při vyslychání, psychické zlomení obžalovaného. Uvádí také, že lid v důsledku hrozby útoku zvenčí zvýšil své pracovní úsilí.¹¹²

Po procesu byla vydána informativní brožura *Žoldnéři války*, v níž Miladu Horákovou autoři brožury představovali jako ženu poháněnou chtíčem po ovládnutí republiky. Před druhou světovou válkou měla

---

¹¹⁰ DVOŘÁKOVÁ, DOLEŽAL, s. 251–252.

¹¹¹ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 70, archivní jednotka 554, s. 134–137.

¹¹² Tamtéž, s. 137–142.

možnost nahlížet na život prostých lidí jakožto zaměstnankyně sociálního úřadu, a setkat se tak s chybami kapitalismu, ale poté ji uchvátil západní svět se svou *buržoazií*. Mezinárodní konference, kterých se zúčastnila jako předsedkyně Rady žen, ji opětovně seznámily s kapitalismem, za nějž byla ochotna bojovat a opětovně nastolit tento řád v Československu prostřednictvím národních socialistů.¹¹³

Rudé právo, ústřední tisk komunistické strany, podrobně sledovalo z velké většiny červnové události od prvního dne soudu. Dne 31. května toto periodikum otisklo žalobu s popisem každé z obviněných osob.¹¹⁴ Následná vydání přinášela podrobné zprávy ze soudní síně, vždy doplněná o zprávu novináře k trestné činnosti té dané osoby. Dne 9. června byl otištěn rozsudek se záškodnickým centrem.¹¹⁵

3.4.1 Z dnešního pohledu

Z dnešního pohledu hodnotíme vypořádání se s Miladou Horákovou v jiném kontextu. Režim potřeboval demonstrovat svou sílu a zvolil děsivou alternativu, jak jí ukázat. Musíme přiznat, že toho docílil precizně připravenou organizací celého procesu. Tento fakt ale nestírá zločin, kterého se dopustili. Odsoudili k nejvyššímu trestu ženu, která podle dnešních právních norem nedopustila žádné trestné činnosti. Proces v Československu zaznamenal i demokratický svět. Distancoval se proti nebývale tvrdému trestu a reakce na sebe nenechala čekat ani v hospodářských aspektech. Například jedna norská firma po popravě Horákové přerušila obchodní styky s Československem.¹¹⁶ Na oběti komunistických represí z padesátých let by se nemělo zapomínat.

---

¹¹³ DVOŘÁK, Miroslav, ČERNÝ, Jaroslav, *Žoldnéři války. Soudní proces s dr. Horákovou a spol.*, Praha 1950, s. 9–10.

¹¹⁴ *Rudé právo*, 31.5. 1950, XXX/128.

¹¹⁵ *Rudé právo*, 1.6.–9.6. 1950, XXX/129–XXX/136.

¹¹⁶ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 72, archivní jednotka 561, s. 43.

3.5 Rehabilitace

Proces rehabilitací souvisel s celkovou obrodou poměrů v Československu. Po smrti Stalina s Gottwaldem v roce 1953 se režim již neuchyloval k tak velkým procesům jako v padesátých letech. Úvaha o přezkoumání oprávněnosti trestů vznikla už na konci roku 1954. Myšlenka však narážela na politický problém. Lidé, kteří se podíleli na procesech, stále byli na vysokých státních pozicích a neměli vůbec žádný zájem o revizi jejich případů. To mělo za následek, že rehabilitační řízení vedli až do roku 1963 tito lidé.¹¹⁷

Ostatních devět odsouzených v procesu s Horákovou mělo naději na revizi svého případu. V souvislosti s amnestií prezidenta republiky v roce 1960 se na svobodu dostali Kleinerová, Peška a Zemínová. Později Hejda a v roce 1963 zbylí vězni Nestával, Hostička přeučil a Křížek. Vojtěch Dundr zemřel ve vězení.¹¹⁸ Problém s rehabilitací v případě Horákové byl takový, že nikdo nechtěl připustit svou chybu. Rehabilitační komise se skupině kolem Milady Horákové vyhnuly až do roku 1968, jelikož proces „*patřil mezi těch několik procesů, na jejichž rehabilitaci vedoucí komunisté v politické oblasti, v justici a bezpečnosti neměli do roku 1968 zájem*“.¹¹⁹

Dalším důvodem nezájmu přiznat pochybení bylo, že mnoho lidí si vybavovalo obrovskou mediální kampaň a podílela se na zasílání rezolucí požadující vysoké tresty. Proto přiznání pravdy nebylo možné. Až po uvolnění poměrů v Československu v roce 1968 byla jakási možnost na rehabilitaci, ale zdlouhavé postupování tuto možnost znemožnila. Proto byla rehabilitace Milady Horákové možná až po roce 1989.¹²⁰

---

¹¹⁷ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, 366.

¹¹⁸ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 185.

¹¹⁹ KAPLAN, Karel, *Druhý proces. Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968–1990*, Praha 2008, s. 125.

¹²⁰ Tamtéž, s. 127, 169–170.

4 RUDOLF SLÁNSKÝ

První vlna politických procesů mezi lety 1948–1954 v Československu byla v roce 1952 ve své polovině. Po vypořádání s nekomunistickými stranami při velkém procesu s Horákovou a spol. potřeboval komunistický režim odhalit existenci podobného uskupení uvnitř své vlastní strany. Smyslem této akce bylo ukázat, že žádná osoba není pro režim nepostradatelná, tím zastrašit a zamezit možnému protistátnímu chování. Výroba procesu měla přijít dříve, ale jelikož se příprava procesu nepovedla ani pozvaným poradcům ze Sovětského svazu, musel režim vyčkat na příhodnější situaci. Jako záminka mu posloužily mezinárodní okolnosti.¹²¹

K tomu měl posloužit proces s vrcholným představitelem režimu. Mezinárodní podmínky, především situace kolem vztahu Sovětského svazu a Izraele, nahrávaly tomu, že volba padne na druhého nejvlivnějšího muže v Československu. Kvůli svému židovskému původu byl vybrán generální tajemník komunistické strany Rudolf Slánský. Proces uvnitř strany se odlišoval především výběrem obviněných. Z doté doby loajálních členů strany se stali pro režim přebyteční lidé. Souhlas s odstavením svého dlouholetého kolegy vycházel od Slánského spolupracovníků i z obav, aby se v procesu neobjevilo jejich jméno. Organizace byla závislá na příkazech z Moskvy a především na nařízeních Stalina. Následný proces s Rudolfem Slánským měl ukončit řadu monstrprocesů v Československu.¹²²

4.1 Život a politická činnost Rudolfa Slánského

Rudolf Slánský se narodil 31. července 1901 v Nezvěsticích nedaleko Plzně, do rodiny židovského obchodníka Šimona Slánského. Studoval gymnázium v Plzni, které ukončil v roce 1920. Již během studia se formovaly jeho politické názory, když v průběhu první světové války

---

¹²¹ KAPLAN, PALEČEK, s. 40.

¹²² Tamtéž, s. 124–125.

sympatizoval s dělnickým hnutím. To se projevilo i na jeho účasti při prvomájové manifestaci plzeňského dělnického lidu v roce 1917 a následné lednové stávce, kterou organizovala jeho škola na podporu dělníků.¹²³ Názory Rudolfa Slánského ovlivnil i jeho starší bratr Josef, který byl aktivní v západočeské levici a jenž domů nosil mnoho levicové literatury. Po vzniku první republiky se u Rudolfa Slánského projevilo zvýšené národní cítění, tak jako u většiny jeho vrstevníků.¹²⁴

Poté odešel studovat do Prahy, kde nastoupil na Vysokou školu obchodní. Během studií se definitivně ztotožnil se sociálními myšlenkami, přesněji s marxistickým křídlem tehdejší sociální demokracie. Vliv událostí v Rusku, kde se k moci dostával bolševický režim, a vývoj v Československu po první světové válce znamenaly pro Slánského přelom. Vstoupil do politiky a za svoji novou stranu si vybral sociální demokracii, která nebyla pro jeho smýšlení příliš levicově radikální, a tak se ve svých dvaceti letech stal zakládajícím členem Komunistické strany Československa v roce 1921. Zde se setkal s Janem Švermou nebo Václavem Kopeckým, svými pozdějšími dlouholetými spolupracovníky.¹²⁵

Rudolf Slánský patřil se svými názory k radikálnímu centru. Svou činností v Komunistickém svazu mládeže se podílel na vytvoření radikální levicové frakce, která zpochybňovala Bohumíra Šmerala, tehdejšího předsedu strany. Tato skupina byla rozpuštěna a její členové rozmístěni do jiných míst a funkcí. Rudolf Slánský, který doposavad vedl zahraniční rubriku v ústředním komunistickém tisku *Rudé právo*, byl přeložen do Ostravy, kde působil jako redaktor *Dělnického deníku*. V Ostravě působil

---

¹²³ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 214, archivní jednotka 1340, s. 1.

¹²⁴ KAPLAN, Karel, KOSATÍK, Pavel, *Gottwaldovi muži*, Praha 2004, s. 79.

¹²⁵ KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009, s. 207–208.

až do roku 1926, v němž se nejprve stal šéfredaktorem *Dělnického deníku* a poté byl zvolen krajským tajemník KSČ.¹²⁶

Během těchto let poznal, jak se strana vypořádává s nepotřebnými členy, a také prokázal schopnost začít svou práci od začátku. Jeho nesporný politický talent ho předurčoval ke stranickému postupu. Pobyt v Ostravě měl ještě jeden příznivý dopad, seznámil se zde s Klementem Gottwaldem, s nímž se přátelil až pro něj do osudných chvil, které ukončily jeho život na popravišti. Kvůli neshodám s Bohumilem Jílkem, tajemníkem strany, byl v roce 1928 přeložen do Kladna, jelikož Jílek doufal v jeho lepší kontrolu. Tento krok se obrátil proti němu, protože Rudolf Slánský využil této možnosti a na V. sjezdu, konaném mezi 17.–23. února 1929, a společně s Klementem Gottwaldem odstranil dosavadní vedení strany, a vstoupil tak do vysoké stranické politiky. Získal tím vysoké pozice ve straně, které mu umožnily kariérní vzestup. Stal se členem politbyra a stranickým tajemníkem.¹²⁷ Neshodami uvnitř strany se zabýval i komunistický životopis Rudolfa Slánského. Ten tuto událost hodnotil jako „*historickým mezníkem v dějinách naší strany*“.¹²⁸

V relativně mladém věku, osmadvaceti let, se Rudolf Slánský stal jedním z čelních aktérů komunistické strany. Dohlížel na styk s Třetí komunistickou internacionálou. To byla velká zodpovědnost, protože každé jeho jednání bylo sledováno z Moskvy. Rudolf Slánský byl za své rozhodnutí často ostře kritizován. Nejvýraznější kritika jeho postupů probíhala v roce 1935 a to pro nedostatečnou protifašistickou politiku. V tomto roce se stal faktickým vůdcem strany, když s Janem Švermou vedli KSČ, při nuceném exilu Klementa Gottwalda (do roku 1935 pobýval

---

¹²⁶ <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>, [3.3. 2014].

¹²⁷ KAPLAN, KOSATÍK, s. 80–81.

¹²⁸ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 214, archivní jednotka 1340, s. 6.

v Moskvě). Po urovnání vztahů s komunistickými činiteli v Moskvě mohl opět bezproblémově vykonávat vrcholné stranické funkce.¹²⁹

Na konci roku 1938, před blížící se okupací Československa ze strany nacistického Německa, odešel Rudolf Slánský do exilu do hlavního města Sovětského svazu. V Moskvě se během druhé světové války podílel na vysílání českého a slovenského rozhlasu a psal články do exilového tisku. Společně s dalšími exulanty vedl komunistickou stranu. Před německými postupujícími vojsky organizoval společně se Švermou vznik československých jednotek. Jako člen vedení KSČ se zúčastnil jednání s Benešem o budoucnosti poválečného Československa. Za pobytu v Moskvě se mu nevyhnula životní tragédie. Jeho dcera Naděžda byla unesena a už se nikdy nenašla.¹³⁰

Důležitou částí jeho života byl konec druhé světové války. Organizoval partyzánské oddíly, které měly na konci války proniknout na československé území. On sám se aktivně zúčastnil Slovenského národního povstání, když zastával funkci v Radě na obranu Slovenska a byl poradcem partyzánského štábu. Po neúspěchu Slovenského národního povstání byl přítomen ústupu do hor, kde zemřel jeho dlouholetý přítel Jan Šverma. Právě vinna za smrt Švermy byla Slánskému přičtena k obžalobě. Nicméně koncem války se zúčastnil jednání o vytvoření nové vlády.¹³¹

Po návratu z exilu do osvobozeného Československa 28. května 1945 se přemýšlelo, jakou funkci bude Slánský zastávat. Návrh na ministra vnitra padl pro jeho zvýšené využití ve stranickém aparátu. Slánský tak zastával post generálního tajemníka komunistické strany a také se stal poslancem Národního shromáždění. To prakticky znamenalo, že po předsedovi strany Gottwaldovi stal druhým

---

¹²⁹ <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>, [3.3. 2014].

¹³⁰ KAPLAN, KOSATÍK, s. 81–83.

¹³¹ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 212–216.

nejmocnějším mužem strany, a podílel se tak na všech následných událostech, které ovlivnily ráz vývoje československé politické scény. Autorita Slánského ve straně rostla. Po volbách v roce 1946 byl druhým nejvlivnějším mužem nejsilnější strany, v níž rozhodoval o politické linii. V únorových dnech roku 1948 se svou činností velice zasloužil o to, jak se události během politické krize vyvíjely ve prospěch komunistické strany.¹³²

Slánský byl pro členy opozičních stran nebezpečným, jasně uvažujícím rivalem. Jeho nasazení pro stranu tomu dávalo za pravdu. Vše podřizoval tvorbě organizace strany, která rychle rostla a členská základna se blížila k jednomu milionu. Dá se říci, že on z komunistické strany vybudoval silnou stranu, která byla schopná převzít moc a odstavit tak opoziční strany z podílu na vládě. V roce 1947 již začal monitorovat činnost nekomunistických stran a narušovat jejich součinnosti. Rudolf Slánský byl informován takřka o všem, co se ve státě událo. Od zpráv od bezpečnostních složek až po kontakt s komunistickými představiteli v Moskvě. Toto spojení sám obsluhoval prostřednictvím radiostanice, která byla umístěna v prostorách jeho vily. V průběhu února 1948 podpořil Gottwaldův postup. Byl přítomen každé poradě a dohlížel na ozbrojené složky a na Lidové milice. V těchto chvílích ukázal skvělé organizační schopnosti.¹³³

Po únorovém převratu a poté, co se stal Klement Gottwald prezidentem republiky, se Slánský stal vůdcem komunistické strany. Pochopili to i členové komunistů. Ke Slánskému se dostávalo více zpráv než ke Gottwaldovi. Důležitá rozhodnutí ale činil po konzultaci s Gottwaldem, se kterým byl neustále v kontaktu. Slánského moc se neustále zvětšovala, ale kvůli své strohosti nebyl mezi kolegy příliš oblíbený, což vedlo například k chladným vztahům nejen mezi Slánským

---

¹³² <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>, [3.3. 2014].

¹³³ KAPLAN, KOSATÍK, s. 84–88.

a Zápotockým, Kopeckým, ale s širším vedením strany. Jakožto vůdce strany se podílel na represích a politických procesech vůči opozici z konce padesátých let minulého století, které pokládal za účinné odstranění nepřátel režimu. On sám se posléze stal obětí čistek uvnitř komunistické strany. Přesto, že fakticky ovládal rezort bezpečnosti státu, se mu nevyhnul osud mnoha osob, které nechal perzekuovat.¹³⁴

4.2 Proč Slánský?

Hledání vnitřního nepřítele mělo několik důvodů. Souviselo to i s krizí režimu, hospodářskými problémy a celospolečenskou situací. Zhoršení poměrů ve státě vycházela již od únorového převratu 1948, což mělo za následek nejen politický ale i hospodářský zásah do chodu státu. Přebudovávání společnosti v sovětský model s sebou přineslo i prvky, které se v Československu staly nedílnou součástí při rozhodování vládních orgánů. Sovětský svaz požadoval po státech svého vlivu, a po Československu zvláště, nesplnitelné hospodářské záměry formulované v pětiletém plánu. Často se hospodářské plány věnovaly zbrojnímu průmyslu, jelikož Sověti stále počítali s možností války. Tyto nelogické zásahy do průmyslu znamenaly nejen navýšení zbrojní iniciativy, ale měly za následek i zhoršení průmyslu jako celku. Důležitý dopad na československé politické a hospodářské vztahy znamenala roztržka Sovětského svazu a Jugoslávie, která proběhla v létě 1948.¹³⁵

Domnělým východiskem z krize bylo i hledání jakéhokoli viníka, na kterého by se dala přenést vina za neúspěchy nového mocenského režimu. Posloužila tomu právě mezinárodní politická situace, která se stala jednou ze složek výběru možných kandidátů na proces uvnitř strany. Sovětský svaz řídil přípravu procesů s vysokými členy komunistických a dělnických stran. Výslednému procesu s Rudolfem Slánským předcházely dva neúspěšné pokusy proces zinscenovat. První pokus

¹³⁴ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 225–230.

¹³⁵ PERNES, Jiří, *Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008, s. 25, 37, 41–42.

vytvořit možný proces souvisel právě se vztahem sovětů k Jugoslávii. Stalin odmítal jakýkoli styky s touto zemí, jelikož se obával o možné trhliny ve Východním bloku. Proto na jednání Informačního byra projednával takzvanou nacionální úchylku, která se objevila u komunistů v Jugoslávii. Od této chvíle sovětští komunisté sledovali chování každého komunistického představitele, aby mohli možnou odchylku potrestat.¹³⁶

Druhým pokusem vytvořit vhodný proces vycházel z vnitrostranických představ toho, že ve vedení strany je stále mnoho nekompetentních komunistů a že je potřeba je odhalit. Proto komunisté byli připraveni a opatrní ke každému náznaku svobodného myšlení. Objevily se náznaky možného procesu v Karlovarském kraji, v okolí Olomouce a Brna, ale žádný z náznaků neměl ambice stát se ústředním procesem. V Brně působil jako tajemník krajského výboru Otto Šling, který se ve svém úřadě zaváděl až diktátorský režim a touto skutečností na sebe upozornil. Právě Otta Šling posléze skončil v procesu s Rudolfem Slánským, i když právě o něm se uvažovalo jako o hlavní osobě pro toto soudní řízení.¹³⁷

Až na třetí pokus se ve vedení komunistické strany podařil stvořit vhodný proces, který by svou velikostí konkuroval procesům v okolních komunistických zemích. Jako ústřední postava pro připravované soudní řízení s vysoce postaveným funkcionářem komunistické strany byl vybrán generální tajemník strany Rudolf Slánský, tedy muž, který prakticky ovládal celý chod komunistické strany v Československu a jenž spoluurčoval směr její politiky. Výběr Slánského ovlivnily tři důležité faktory. Funkce, kterou zastával, odpovídala možnosti monstrprocesu. Již od třicátých let neměl Slánský dobré vztahy s Moskvou a ani s jejím nejmocnějším mužem Stalinem. Třetím významným bodem volby hlavního aktéra procesu byla mezinárodní situace.

---

¹³⁶ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, 345–346.

¹³⁷ Tamtéž, s. 354–356.

Sovětský svaz se na konci čtyřicátých let ideologicky rozešel nejen s Jugoslávií, ale také s nově vytvořeným státem Izraelem, s nímž Československo do té doby udržovalo obchodní styky převážně ve zbrojním odvětví. Skutečnost rozkolu mezi těmito dvěma státy stála za vznikem antisemitské politiky Sovětského svazu, což se projevilo při výrobě procesu. Slánského židovský původ byl jednou z hlavních příčin jeho zatčení a obvinění, tak jako u jeho třinácti spoluobžalovaných kolegů. Stalinovy zásahy společně s vlivem sovětských poradců určily ráz celého vývoje posledního exemplárního procesu v Československu.¹³⁸

4.3 Odstavení Slánského

Ještě než došlo ke Slánského zatčení, byl tento generální tajemník strany občany republiky uznávanou osobností, podle které se přejmenovávaly podniky a továrny. U příležitosti jubilejních padesátých narozenin, jež Slánský oslavil 31. července 1951, náměstek ministra vnitra Spurný vyzdvihoval jeho stranickou práci, kterou prováděl po celou dobu působení ve straně. Ocenil Slánského snahu při budování strany na začátku třicátých let i činnost během druhé světové války.¹³⁹ O to větší šok pro veřejnost znamenalo jeho zatčení.

Nad osudem Slánského se začalo rozhodovat v Moskvě již od února 1951 a v polovině roku byl tento plán dovršen. Sovětští poradci celou koncepci připravovaného procesu založili na takzvaném židovském buržoazním nacionalismu a usoudili, že je vhodná chvíle Slánského odstavit. Moskvu Slánský naposledy navštívil v lednu, kdy se zúčastnil jednání sovětského politbyra společně s Alexejem Čepičkou, který na byru nahradil svého tchána Klementa Gottwalda. Prezident republiky se z účasti na této schůzi omluvil pro nemoc, což byl zajisté riskantní krok.

---

¹³⁸ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 130–135.

¹³⁹ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 214, archivní jednotka 1340, s. 16–19.

Na dalším červencovém jednání Čepička obdržel dopis pro Gottwalda, který mu měl co nejdříve předat.¹⁴⁰

V dopise Stalin Gottwaldovi sdělil své stanovisko udělat ze Slánského vůdce příštího procesu, a proto požadoval zbavení generálního tajemníka všech funkcí. Gottwald sice plně nesouhlasil, doufal, že po sesazení Slánského s pozice generálního tajemníka celá situace utichne, ale nedovolil si sovětskému vůdci odporovat. Během několika let, která Gottwald v Moskvě prožil, znal rozhodování Stalina v otázce jeho odpůrců a nechtěl riskovat svůj život.¹⁴¹ Nicméně Slánský své kulaté narozeniny oslavil ve funkci generálního tajemníka strany a společnost neočekávala žádné otřesy, které posléze nastaly.

Oslavy narozenin měly navenek působit pompézním způsobem. V den jeho narozenin *Rudé právo* uveřejnilo rozhodnutí Klementa Gottwalda, který udělil Rudolfu Slánskému Řád socialismu, tedy nejvyšší vyznamenání za zásluhy při tvorbě socialismu.¹⁴² Nic nenasvědčovalo tomu, že měl být Slánský odstaven. Přes rok dlouhé přípravy narozenin měly vyvrcholit tím, že Rudolf Slánský získá zámek Veselíkov u Votic a měl se stát „čestným občanem několika měst, jeho jménem měly být nazvány závody, do ústředí strany zaměřily početné zdravice a dary“.¹⁴³

Jediné, z čeho šlo uvažovat o tom, že pozice Rudolfa Slánského už nebyla taková jako před pár měsíci, byly oficiální blahopřání od vysokých funkcionářů napříč komunistickými stranami Východního bloku. Ze Sovětského svazu žádné vyjádření nepřišlo. Tato skutečnost naznačovala odklon nejdůležitějšího mocenského orgánu ve východním bloku. Za pět týdnů po oslavách již Rudolf Slánský musel provést sebekritiku před zasedáním Ústředního výboru komunistické strany, kde byl podle Stalinových instrukcí kritizován za kádrovou politiku a za

---

¹⁴⁰ LUKES, s. 165.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 166.

¹⁴² *Rudé právo*, 31.7. 1951, XXXI/178.

¹⁴³ KAPLAN, KOSATÍK, s. 99.

špatnou organizaci strany.¹⁴⁴ Na této schůzi, která se uskutečnila 6. října 1951, Ústřední výbor strany odvolal Slánského z funkce generálního tajemníka, a prakticky tak připravil půdu pro možný proces.¹⁴⁵

4.3.1 Zatčení

Rudolf Slánský měl být přeložen do jiné politické funkce. Změna na čelních stranických funkcích nebyla doposud tak běžná a „*pro člověka z ulice bylo toto rozhodnutí nepochopitelné. Ještě před měsícem byl Slánský slaven jako jeden z nejzasloužilejších členů strany. Nyní byl odstaven*“.¹⁴⁶ Po zajištění dopisu ze zahraničí 9. listopadu 1951, který předal Státní bezpečnosti dvojitý agent Rudolf Nevečeřal, se rozběhl rychlý spád událostí. Dopis obsahoval výzvu emigrovat do zahraničí, z důvodu možného ohrožení života. Tato zpráva byla adresována takzvanému *Velkému metaři* a měl být předán prostřednictvím Daniely Kaňkovské. Ihned po předání dopisu do rukou Státní bezpečnosti byla o existenci možného mezinárodního propojení informována Moskva. Druhý den byl dopis ukázán Alexeji Besčasnovovi, novému šéfovi tajné sovětské policie v Československu.¹⁴⁷

Dne 11. listopadu přiletěl do Prahy Anastas Mikojan. Tento člen sovětského politbyra sdělil Gottwaldovi, že *Velký metař* je Rudolf Slánský, a proto je nutné ho zadržet, jelikož hrozí jeho útěk do ciziny. Gottwald, aniž by o existenci dopisu věděl, pochopil, že odvoláním Slánského z pozice generálního tajemníka tato aféra nekončí a že Stalin požaduje jeho úplné odstavení.¹⁴⁸ K zadržení Rudolfa Slánského došlo v noci z 23.–24. listopadu 1951 na přímý zásah nejvlivnějšího muže sovětského bloku. Ještě téhož dne podal Gottwald zprávu o Slánského zatčení předsednictvu Ústředního výboru, který schválil jeho zadržení. ÚV

---

¹⁴⁴ KAPLAN, Kronika komunistického Československa, s. 247–249.

¹⁴⁵ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 361.

¹⁴⁶ STRÖBINGER, Rudolf, *Vražda generálního tajemníka*, Brno 1991, s. 76.

¹⁴⁷ LUKES, s. 178–181.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 180.

probíral otázku věznění Slánského i 6. prosince 1951, kdy opětovně jeho zatčení potvrdil.¹⁴⁹

Zatčení bývalého generálního tajemníka strany a odhalení protistátního spikleneckého centra způsobil mezi obyvateli Československa rozruch. Zvedla se antisemitistická vlna, která celý budoucí proces provázela. Kolegové Slánského se k tomu kroku nevyjadřovali, a když už tak s plným souhlasem s kroky vedenými proti Slánskému. Nejvíce svého bývalého kolegu odsoudil Kopecký, jenž neměl se Slánským už dlouhodobě dobré vztahy. Po zadržení bývalého tajemníka strany začínalo být zřejmé, kdo se stane ústřední postavou budoucího procesu.¹⁵⁰

4.3.2 Příprava procesu

Připravovaný proces se opíral o tři základní pilíře. Pokus Slánského vytvořit v komunistické straně paralelní mocenské centrum, které by on sám ovládal. Jeho přiznání, že vinnou špatné kádrové politiky umožnil proniknout do vyšších stranických funkcí ostatním spiklencům a třetím aspektem, kolem kterého se proces vystavěl, byl ideologický boj s možným sionismem (židovský buržoazní nacionalismus). Ve skutečnosti se jednalo spíše o vyhrocený antisemitismus, jenž vzrůstal činností sovětských poradců, kteří upozorňovali na možné židovské mezinárodní spiknutí a dosazovali antisemity do úzkého vedení strany.¹⁵¹

Vyšetřování zabralo příslušným orgánům více než rok. Jako v případě procesu s Miladou Horákovou se tvořila skupina obviněných. Na rozdíl od předešlého soudního řízení se vzorek obviněných profiloval především z komunistických straníků. Již od roku 1949 probíhala vlna zatčení, ve které postupně uvízli všichni aktéři procesu. Důraz byl kladen na původ obžalovaných. Ze čtrnácti později odsouzených jich bylo

---

¹⁴⁹ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 18, archivní jednotka 434, s. 54.

¹⁵⁰ KAPLAN, KOSATÍK, s. 103–104.

¹⁵¹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 361–362.

jedenáct židovského původu. Obvinění kromě Rudolfa Slánského byli Bedřich Geminder, Ludvík Frejka, Josef Frank, Vladimír Clementis, Bedřich Reicin, Karel Šváb, Artur London, Vavro Hajdů, Evžen Löbl, Rudolf Margolius, Otto Fischl, Otto Šling a André Simeone.¹⁵²

Podobně jako u Horákové zažili obviněný zdlouhavé výslechy, které měly přinést jejich přiznání. Rudolf Slánský strávil ve vyšetřovací vazbě přes rok. Během prvních měsíců opakovaných výslechů odporoval vyšetřovatelům a svou vinnu nehodlal přiznat. Nepřipouštěl si možnost, že by mohl být takto odstaven a stále věřil ve své propuštění. To však sovětští poradci brali jako provokaci a výslechy opakovali v ještě rychlejším sledu. Další taktikou, jak docílit rychlého přiznání, bylo psychicky i fyzicky Slánského vyčerpat. Proto byl do jeho cely umístěn spoluvězeň pracující pro Státní bezpečnost. Úkolem nastrčeného pracovníka StB byl nepřetržitý psychický nátlak na Slánského. Důsledkem tohoto jednání byl pokus o sebevraždu, o kterou se Slánský pokusil na konci roku ledna 1952.¹⁵³

Po neúspěšném pokusu ukončit dobrovolně život byl Slánský psychicky zlomen a při dalších nekončících výsleších se podvolil. S vyšetřovatelem začal spolupracovat a pomalu doznával svoji vinnu. Kvůli dalšímu možnému pokusu o sebevraždu byl Slánský spoután i ve své cele. V polovině roku 1952 tak mohli sovětští poradci informovat Moskvu, že docílili přiznání u všech obviněných a že je možné přistoupit k realizaci procesu s Protistátním spikleneckým centrem v čele s Rudolfem Slánským.¹⁵⁴

---

¹⁵² UTITZ, Bedřich, *Neuzavřená kapitola. Politické procesy padesátých let*, Praha 1990, s. 16–17.

¹⁵³ STRÖBINGER, s. 88.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 89.

4.3.3 Obžaloba

Vyšetřování a přípravy procesu se spikleneckým centrem trvaly rok. Celou tuto dobu byl Slánský a spol. vězněni v pankrácké věznici. Na přípravu procesu měl režim dostatek času. Ten využil k mediální kampani, která informovala veřejnost a přesvědčila ji, že na území Československa působí spiklenecká skupina. Den po zasedání Ústředního výboru KSČ 6. prosince 1951, kde se znovu odsouhlasila správnost Slánského zadržení, informoval tisk o jeho sesazení ze všech funkcí a existenci spikleneckého centra kolem jeho osoby.¹⁵⁵

Obžaloba se soustředila na více faktorů. Slánského obvinila z velezrady, vyzvědačství, vojenské zrady a sabotáže. Velezrady se měl dopustit tím, že jednak využíval nemoc Klementa Gottwalda ve svůj prospěch a že nedodržel stranické postupy a také tím, že svou kádrovou politikou umožňoval ostatním obžalovaným vstoupit do vysokých vládních funkcí, které jim poskytovaly možnost odčerpávat židovský kapitál do Spojených států a Izraele. Společně s Karlem Švábem používali nezákonných metod ve Státní bezpečnosti, což se projevovalo neoprávněným zatýkáním a držením osob.¹⁵⁶

Pro režim nejdůležitější vězeň Rudolf Slánský byl obviněn i z dalších věcí. Vyšetřovatelé propojili všechny možné skutečnosti. Kromě personální politiky a hospodářského rozvracení země obvinili Slánského z protistátního spiknutí napojené na jugoslávské sionisty, přípravě svržení Gottwalda a připojili k tomu vinnu za smrt Jana Švermy. Na konci října 1952 už byly přípravy procesu takřka hotové. Slánský si uvědomoval, že je hlavní osobou celého připravovaného procesu a že s největší pravděpodobností bude odsouzen k trestu smrti. V listopadu již

---

¹⁵⁵ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 18, archivní jednotka 434, s. 54–55.

¹⁵⁶ Tamtéž, svazek 3, archivní jednotka 38, s. 1–2.

byl informován o blízkém začátku soudního řízení s ním i jeho spikleneckým centrem.¹⁵⁷

4.4 Proces s Rudolfem Slánským

Soudní proces s Rudolfem Slánským a jeho společníky doprovázel široký zájem veřejnosti. Tak jako v případě Milady Horákové byl proces doprovázen mediální kampaní. Rudolf Slánský se pro československý lid stal největším nepřítelem. Již po jeho zatčení přicházely rezoluce, jejich došlo přes dva tisíce.¹⁵⁸ Pro formování režimu bylo toto soudní řízení velice důležité. Proces měl utvrdit obyvatele Československa, že je stále možné vojenské nebezpečí vedené ze Západní Evropy, a proto nabádal k ostrážitosti vůči možnému spiknutí. Chtěl režim vytvořit síť loajálních občanů po celé republice, kteří by byli ochotni nahlásit jakoukoli podezřelou situaci.

Proto byl celý proces po celou dobu pečlivě pozorován ústředním komunistickým listem *Rudým právem*, který měl za úkol ho co nejvíce přiblížit lidem. Toto periodikum od prvního dne procesu přibližovalo dění v soudní síni československému obyvatelstvu. V den zahájení soudního líčení otiskl žalobu proti Rudolfu Slánskému a spol. a určoval podstatu vedení soudní pře, jakožto trockisticko-sionistické a buržoazně-nacionální spiknutí proti republice, což rozvinulo antisemitistické chování obyvatelstva.¹⁵⁹

Proces s protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského začal 20. listopadu 1952 a trval sedm dní, které uzavřely konání monstrprocesů v Československu i v zemích Východní Evropy. Rudolfu Slánskému byl podle zákona přidělen obhájce Vladimír Bartoš.¹⁶⁰ Předseda senátu Jaroslav Novák byl doplněn o členy Jiřího Stellu,

¹⁵⁷ KAPLAN, KOSATÍK, s. 110–118.

¹⁵⁸ KAPLAN, PALEČEK, Brno 2001, s. 134.

¹⁵⁹ *Rudé právo*, 20.11. 1952, XXXIII/310.

¹⁶⁰ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 1 A, archivní jednotka 2, s. 1.

Františka Stýbla a soudci z lidu Václava Jareše a Františka Douška. Úlohu hlavního žalobce zastával Josef Urválek, jenž byl stejnou pozicí pověřen v procesu s Miladou Horákovou. Ostatními prokurátory se stali Václav Aleš, Miloslav Kolaja a František Antl. Kromě obhájce Rudolfa Slánského Vladimíra Bartoše byli přítomni i obhájci ostatních obviněných Vojtěch Pošmura, Jiří Šťastný, Václav Synek a Jaromír Růžička.¹⁶¹

První den přelíčení zahájil předseda senátu Jaroslav Novák. Obvinil přítomné vězně z velezrady, vyzvědačství a připravované vojenské zrady. Poté každého zvlášť vyjmenoval a zmínil jejich bývalou stranickou funkci. Po přidělení obhájců se obžalovaných Jaroslav Novák zeptal, zda měli k dispozici třídní zákonnou lhůtu na přípravu své obhajoby, po předložení obžaloby. Slánský a spol. s tímto dotazem souhlasili, a tak se ke slovu dostal prokurátor Urválek, který přečetl obžalobu.¹⁶²

V úterý 20. listopadu tak mohl v soudní síni na Pankráci začít proces s bývalými členy komunistické strany. Jako první byl vyslýchán nejdůležitější obviněný Rudolf Slánský. Předseda senátu ho vyzval, aby předstoupil k výslechu a odpovídal srozumitelně a pravdivě na přítomný mikrofon.¹⁶³ Proces byl koncipován stejně jako u předešlých velkých soudních líčení, tudíž výpovědi byly zcela mechanicky naučené. Důležitým faktorem se stalo důsledné připravení obviněných, aby se nepokusili odpovídat jinak, než bylo určeno. Toho vyšetřovatelé dosáhli tvrdým zacházením ve vyšetřovacích vazbách.¹⁶⁴

Příprava byla opravdu důsledná. Nejen na výpovědi, ale také na gesta a řeč těla se zaměřila pozornost tvůrců procesu. Text výpovědí prošel úpravami, na kterých se podílelo vedení komunistické strany v čele s Gottwaldem, Zápotockým, Širokým a Čepičkou. Aby vězni měli pro

---

¹⁶¹ SLÁNSKÁ, Josefa, *Zpráva o mém muži*, Praha 1990, s. 42.

¹⁶² NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 1 A, archivní jednotka 2, s. 1–2.

¹⁶³ Tamtéž, s. 4.

¹⁶⁴ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 363–364.

proces sílu, byla jim přibližně čtrnáct dní před procesem upravena strava, v níž nechybělo maso, ale také ovoce a zelenina a upravena doba odpočinku, jež se zvýšila na osmi hodinový spánek. Pár dní před začátkem soudního líčení si ministr Státní bezpečnosti Karol Bacílek promluvil se všemi zadrženými kromě Rudolfa Slánského. Sdělil jim, že je v jejich zájmu vypovídat podle daného scénáře. Za to jim slíbil mírnější tresty. Poté proběhla generální zkoušky, ve které se sledovaly reakce obviněných.¹⁶⁵

Během sedmi dní procesu se u soudu vystříдалo všech čtrnáct obviněných. Postupně po Slánském vypovídali Bedřich Geminder, Vladimír Clementis, Artur London, André Simone, Ludvík Frejka, Josef Frank, Evžen Löbl, Rudolf Margolius, Otto Fischl, Otto Šling, Karel Šváb a na závěr Bedřich Reicin. Poslední den vykonstruovaného procesu pronesl závěrečná slova prokurátor Urválek, v nichž požadoval pro všechny obviněné tresty smrti. Následovaly poslední slova obžalovaných, ve kterých všichni přiznali svou vinu, a byli za ní připraveni nést odpovědnost.¹⁶⁶

Rudolf Slánský byl souzen za velezradu, vyzvědačství, sabotáž a vojenskou zradu a hned během prvních odpovědí přiznal svojí vinu ve všech bodech obžaloby. K tomu ještě dodal: *„Přiznávám plně svoji vinu a chci poctivě a pravdivě vypovědět o všem, čeho jsem se dopustil a čím jsem se provinil.“*¹⁶⁷ Následně se doznal k odpovědnosti za smrt Jana Švermy a popsal, že už od dětství se stýkal s prvky imperialismu díky obchodním stykům jeho otce, což ve Slánském zůstalo, a nestal se tak nikdy pravým komunistou, který byl napojen na trockisty.¹⁶⁸ Během výslechu byl obviněn z širokého spektra provinění. Od propojení na prezidenta Beneše a exulanta Ripku, stykům se imperialistickými

---

¹⁶⁵ STRÖBINGER, s. 90–91.

¹⁶⁶ UTITZ, s. 114–118.

¹⁶⁷ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 1 A, archivní jednotka 2, s. 4.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 5–7, 30–32.

agenty na našem území, až k sympatiím k režimu v Jugoslávii, kterému na úkor Československa pomáhal v hospodářské oblasti.¹⁶⁹

Výsledný proces proběhl bez velkých problémů. Obžalovaní se drželi předem daného scénáře a plně spolupracovali. Proces se spikleneckým centrem kolem osoby Rudolfa Slánského se po přiznání všech obžalovaných blížil ke svému konci. Tresty se očekávali vysoké, což se také potvrdilo.¹⁷⁰ Po posledních projevech obviněných se dne 27. listopadu 1952 přistoupilo ke čtení rozsudků nad bývalými členy komunistické strany. Soudní líčení bylo po týdenním zasedání tímto verdiktem ukončeno.

4.4.1 Rozsudek

Rozsudky, které byly posléze vyřčeny, byly plně očekávány. Komunistický režim chtěl exemplárně potrestat zrádce z vlastních řad tak, aby se již nikdo nepokusil narušit nový řád, ať už zvenčí nebo uvnitř strany. Zvolil nejběžnější možnost vypořádání se s nepřítelem na konci čtyřicátých a v prvních polovině padesátých let ve východním bloku. Rudolf Slánský jakožto generální tajemník komunistické strany musel přijmout tvrdý trest. Ve čtvrtek 27. listopadu 1952 se v soudní síni na Pankráci ujal slova předseda senátu Jaroslav Novák, který před desátou hodinou ranní vynesl závěrečná slova k případu Rudolfa Slánského a jeho společníků.¹⁷¹

Soudce Novák jménem republiky nejdříve vyjmenoval všechny přítomné a poté odsoudil jedenáct ze čtrnácti obviněných k trestu smrti. Nejvyšší trest dostali bývalý vysoký komunistický činitelé Rudolf Slánský, Vladimír Clementis (ministr zahraničních věcí), Otto Fischl (náměstek ministra financí), Josef Frank (zástupce generálního tajemníka KSČ), Ludvík Frejka (přednosta národohospodářského odboru Kanceláře

---

¹⁶⁹ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 1 A, archivní jednotka 2, s. 9,10.

¹⁷⁰ KAPLAN, KOSATÍK, s. 118.

¹⁷¹ *Rudé právo*, 28.11. 1952, XXXIII/318.

republiky), Bedřich Geminder (vedoucí mezinárodního oddělení ÚV KSČ), Rudolf Margolius (náměstek ministra zahraničního obchodu), Bedřich Reicin (náměstek ministra národní obrany), André Simone (redaktor Rudého práva), Otto Šling (vedoucí tajemník krajského výboru KSČ v Brně) a Karel Šváb (náměstek ministra národní bezpečnosti). Zbylí tři obvinění Vavro Hajdů (náměstek ministra zahraničních věcí), Evžen Löbl (náměstek ministra zahraničního obchodu) a Artur London (náměstek ministra zahraničních věcí) byli odsouzeni k doživotnímu odnětí svobody.¹⁷²

Slánskému usvědčili na základě § 78, § 86 a § 85 zákona č. 86/1950 Sb. z velezrady, vyzvědačství a sabotáže. K tomu byl podle § 6 zákona č. 50/1923 odsouzen za vojenskou zradu proti republice, a proto byl odsouzen k trestu smrti i zbavení československého státního občanství.¹⁷³ Největší soud s protistátním spikleneckým centrem uvnitř komunistické strany byl těmito slovy prakticky uzavřen. Tak tvrdé rozsudky byly propagandisticky odůvodněné tím, že se odsouzení dopustili neomluvitelné zrady na občanech Československa, narušili budování socialismu a míru. Rozsudky tedy musely být co nejvyšší.¹⁷⁴

O nich se nerozhodovalo v soudní síni, proto se členové soudního senátu dlouho neradili. Rozhodnutí se zrodilo během zasedání čelních představitelů komunistické strany včele s Klementem Gottwaldem. Právě on dostával telefonické informace z Moskvy, kde je dost pravděpodobné, že se na finálním znění verdiktu podílel sám Stalin. Všichni odsouzení dostali možnost sepsat poslední dopisy i odvolání proti rozsudku, což vzhledem k jejich znalostem komunistických procesů, byla jenom formální záležitost. Přesto se všichni, až na jednu výjimku, této možnosti

---

¹⁷² UTITZ, s. 16–17.

¹⁷³ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 2 B, archivní jednotka 35, s. 1.

¹⁷⁴ *Rudé právo*, 28.11. 1952, XXXIII/318.

rozloučení se s blízkými nebo poslaní žádosti o milost Klementu Gottwaldovi chopili.¹⁷⁵

Pouze jediný z vězňů tohoto prostoru vyjádřit svůj názor nevyužil. Byla jím hlava celé koncepce spikleneckého centra Rudolf Slánský. Očekávané zamítnutí žádostí o milost se odsouzení k smrti dozvěděli 2. prosince 1952. Celý proces, tak jako s Miladou Horákovou, doprovázel veliký zájem veřejnosti. Od začátku soudního přelíčení 20. listopadu přicházelo tisíce rezolucí požadující co možná největší potrestání viníků. Konečné číslo těchto dopisů od obyvatelstva přesáhlo osm a půl tisíce. V souvislosti s židovským původem většiny odsouzených se zvedla antisemitská vlna nenávisti v široké veřejnosti. Pouze Karel Šváb, Vladimír Clementis a Josef Frank nebyli potomci židovských rodin. Společenský dopad procesu přetrvával ve společnosti i po jeho ukončení. I v komunistické straně byl proces tématem s dlouhým trváním, protože *„výmluvy na Slánského dosáhly takového rozsahu, že Zápotocký už v roce 1953 vyzval ministry a hospodářské činitele, aby se přestali vymlouvat na Slánského a hledali chyby spíše u sebe“*.¹⁷⁶

4.4.2 Výkon trestu

Jelikož rezolucí proti rozsudku bylo výrazně méně a nebyly tak významné, nebylo nutné s výkonem trestu pospíchat. Přesto se přípravy na popravu nějak neprodlužovaly, jelikož k tomu nebyl žádný důvod. Mezinárodní situace ve Východním bloku spíše přála potrestání židovského spiknutí, jelikož Sovětská politika se proti této etnické skupině vymezovala a sám Stalin byl jejím zastáncem. Po zamítnutí žádostí o milost se mohlo přistoupit k závěrečnému vypořádání se spikleneckým

---

¹⁷⁵ STRÖBINGER, 99–100.

¹⁷⁶ KAPLAN, KOSATÍK, s. 120.

centrem. To proběhlo o týden později po vyřčení rozsudku nad Rudolfem Slánským a jeho jedenácti kolegy odsouzených k smrti.¹⁷⁷

Výkon trestu byl stanoven na 3. prosince 1952. Tohoto dne časně ráno byli vězni probuzeni a odvedeni na dvůr pankrácké věznice, který osvětlovaly reflektory namířené na místo poprav. Jen tři z jedenácti odsouzených na smrt využili právo na poslední slovo. Otto Šling, Karel Šváb a mezi nimi i Rudolf Slánský. Ve svých posledních slovech přijali svou vinu a nikterak se nebránili odpovědnosti za své činy. Rozsudek byl nad všemi postupně vykonán a ve stejný den byla těla zpopelněna a roztroušena v okolí Prahy. Bývalý vysoce postavený státník Rudolf Slánský byl popraven.¹⁷⁸ Rudolf Slánský byl popraven jak poslední z jedenácti obětí procesu krátce po půl šesté ráno. Přítomni byli předseda senátu Jaroslav Novák, členové senátu Kaláb, Stýblo a Bautz a také státní prokurátor Urválek.¹⁷⁹ Vyšetřovatelům se zdoluhavými fyzickými i psychickými výslechy podařila skutečnost, že obvinění uvěřili ve své pochybení proti státu a cítili se zodpovědní za skutky, které jim předkládali pracovníci Státní bezpečnosti.¹⁸⁰

4.4.3 Média

Poprava jednoho z nejmocnějších mužů v Československu znamenala pro většinu lidí prvotní šok. Proto komunistická strana potřebovala zradu Rudolfa Slánského dostatečně osvětlit. K tomuto účelu posloužila propagandistická kampaň, jež měla přiblížit prostému občanu nebezpečnost záškodnického centra uvnitř republiky. Rétorika se zaměřila na hledání společného nepřítele, což v kontextu padesátých let

---

¹⁷⁷ FEINBERG, Melissa, *Fantastic Truths, Compelling Lies. Radio Free Europe and The Response to The Slánský Trial in Czechoslovakia*. In: *Contemporary European History* 22, 2013, 1, s. 110.

¹⁷⁸ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 14, bod schůze 377, s. 253.

¹⁷⁹ KÝR, Aleš, *Výkon vyšetřovací vazby a trestu smrti v případě „Slánský a spol.“*. In: PERNES, Jiří, FOITZIK, Jan (ed.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*, Praha 2003, s. 386–387.

¹⁸⁰ STRÖBINGER, s. 100.

znamenal nárůst antisemitistické kampaně. Proces se Slánským zapadal přesně do politického rozpoložení východního bloku.

K tomu posloužil tisk, rozhlas a schůze na odborových úrovních. Projev Zdeňka Nejedlého v československém rozhlase z 30. listopadu 1952 ukazoval proces mezinárodním světle. Zhodnotil těžký týden, který si při procesu musel lid projít, ať už z novin nebo právě prostřednictvím rozhlasu, a poté přisoudil procesu roli, kterou měl reprezentovat. Tedy boj mezi komunismem reprezentovaným dělnickou třídou a západním kapitalismem. V soukolí pražského procesu označil za vítěze komunistickou stranu.¹⁸¹ Právě o to propagandě šlo. Ujistila lid, že vůdci Československa jednali správně k udržení vnitřní jednoty a že uchránili republiku od možného vojenského konfliktu.

4.4.4 Zhodnocení procesu

Z hlediska budoucího formování komunistické strany zastával proces se Slánským a spol. důležité místo. Rudolfa Slánského a jeho chování odsoudily jak nejužší vedení strany, tak široká veřejnost. Odsouzením z velezrady se z mocnáře komunismu stala oběť, která údajně plánovala protistátní činnost již od roku 1945 s napojením i na dříve odsouzenou Miladu Horákovou a druhého prezidenta Československa Eduarda Beneše.¹⁸²

Ještě v roce 1957 byl Slánský pro komunisty iniciátorem spiknutí. Mohl za všechna příkoří, za něž byl popraven. Stále se odkazovalo na jeho špatnou kádrovou politiku, která vedla k proniknutí zrádců na vysoké vládní funkce, spolupráci s ostatními členy spikleneckého centra a v otázce bezpečnosti státu na vojenskou zradu. Paradoxně mu komunisté vyčítali neoprávněné zatýkání nevinných osob, jež se měl dopouštět prostřednictvím svých pravomocí ve Státní bezpečnosti.

---

¹⁸¹ NEJEDLÝ, Zdeněk, *K procesu s protistátním spikleneckým centrem. Čtyři projevy v Československém rozhlase*, Praha 1953, s. 5–10.

¹⁸² NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945-1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 3, archivní jednotka 38, s. 4.

Odhalení Slánského a jeho odstranění bylo nadále považováno za správné rozhodnutí, které pomohlo stmelit vládnoucí stranu v Československu.¹⁸³

Rychlá změna postavení Slánského jména měla další dozvuk. Proces předznamenával vlnu dalších procesů se členy komunistické strany. Někteří z nich již ve vazbách pobývali od roku 1951, kdy se hledala hlavní politická osoba pro demonstrativní soudní přelíčení, kterou se nakonec stal právě Rudolf Slánský. Do 13. ledna 1953 tak Ústřední výbor strany schválil návrh ministra Státní bezpečnosti Karola Bacílka na pokračování procesů s těmito odstavenými funkcionáři. Následné procesy stále odkazovaly na spiklenecké centrum Rudolfa Slánského, jako odnož tohoto centra. Nevyznačovaly se ale tak velkými rozsudky, jaké padly právě v případě, jež skončil popravou jedenácti zdiskreditovaných komunistů.¹⁸⁴ V komunistické straně to způsobilo paniku. Vůdci strany zjistili, že kdokoliv z nich může být obětován pro vyšší cíle.

Současný pohled na případ kolem spikleneckého centra Rudolfa Slánského je stále zajímavou záležitostí. Listopadové události ovlivnily následné formování československého státu a staly se odrazovým můstkem k dalším represím uvnitř strany. Sám Rudolf Slánský sehrál důležitou roli, stal se ukázkou toho, že ač zastával vysoce postavený vládní post, veškerá moc nad životy komunistů sídlila v Moskvě. Nutno říci, že „*Slánský byl odsouzen k trestu smrti a popraven za zločiny, jichž se nedopustil*“.¹⁸⁵ Naproti tomu nikdy nebyl souzen za zločiny, kterých se dopustil ve vedení strany a nesl důležitý podíl na nezákonných událostech po únoru 1948.

---

¹⁸³ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945-1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 14, bod schůze 377, s. 403, 423–424.

¹⁸⁴ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 364.

¹⁸⁵ KAPLAN, KOSATÍK, s. 120.

4.4.5 Rehabilitace

Problém s rehabilitací Rudolfa Slánského a jeho třinácti kolegů narážel na problém. V padesátých letech bylo nemyslitelné očistit jméno popravených osob, protože doznívala pozdějších procesů a stále se pokračovalo v politické linii Stalina a Gottwalda i po jejich březnovém úmrtí.¹⁸⁶ Lidé podílející se na procesu neměli zájem tento proces řešit, a proto doba na konání rehabilitace uzrála až v šedesátých letech 20. století, kdy již v rehabilitačních komisích neseděli lidé, kteří se na procesech přímo podíleli. Až po omlazení vedení strany bylo možné spustit vlnu ospravedlnění komunistických zločinů z konce a začátku padesátých let.¹⁸⁷

Přesto se případ Slánského ospravedlnění řešil ve dvou různých obdobích. Revize jeho případu započala nejprve v roce 1963. V tomto roce Nejvyšší soud v Praze zprostil Rudolfa Slánského obvinění, za něž byl odsouzen k trestu smrti, a to v plném rozsahu znění obžaloby. Soud to odůvodnil tím, že vyšetřovatelé neměli tolik usvědčujících důkazů, na jejich základě Státní soud odsoudil Rudolfa Slánského k trestu smrti a tím se dopustil porušení zákona. Proto byl v roce 1963 rozsudek nad Slánským právně anulován.¹⁸⁸ Podruhé byl Slánský rehabilitován v roce 1968, a to na stranické úrovni. V kontextu roku 1968 to bylo možné, tudíž *„tisk odhaloval téměř denně, zejména v březnu až červnu 1968, hrůzy vyšetřování, věznic a koncentračních táborů. Zveřejňované zprávy a osobní svědectví veřejností otřásly, všechny dosavadní znalosti o hrůzách byly překonány“*.¹⁸⁹ Proces se spikleneckým a záškodnickým centrem byl tímto u konce a uzavřel tak definitivně éru takzvaných monstrprocesů v Československu.

---

¹⁸⁶ MEDVEDĚV, Žores, Stalin a židovský problém. Nová analýza, Brno 2005, s. 218–220 a <http://www.ustrcr.cz/cs/klement-gottwald>, [29.3. 2014].

¹⁸⁷ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 366–367.

¹⁸⁸ NA, značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise, svazek 2 B, archivní jednotka 35, s. 1–7.

¹⁸⁹ KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 383.

5 POROVNÁNÍ PROCESŮ

Procesy na začátku komunistické vlády byly zcela běžnou a legitimní formou represe vůči pro režim nebezpečné nebo politicky aktivní občany. Komunisté se tak zbavovali možných problémů, kterým právě prostřednictvím politických nebo občanských soudů předcházeli. Cílové skupiny obětí komunistických funkcionářů a persekuce se obměňovaly. V rámci takzvaného třídního boje režim systematicky přistoupil k likvidaci střední třídy, když zbavil soukromé živnostníky a rolníky majetku, a převedl jejich majetek do státních hospodářských subjektů. Tímto krokem vedení státu vysvětlilo postupné zdecimování majetných maloobchodníků v pohraničí, které zbavila majetku a vystěhovala do jiných částí republiky.¹⁹⁰

Postupným krokem, neméně důležitým v pokračující otázce třídního boje, znamenaly kádrové čistky v armádě. Z politických důvodů armádu opustilo kolem pěti tisíc důstojníků.¹⁹¹ Někteří z nich přišli pouze o armádní posty, ale nemalé procento bývalých důstojníků komunisté odsoudili k vězení v táborech nucených prací. Další perzekuovanou skupinou byla církve. Náboženská svoboda v Československu prakticky přestala po únoru 1948 existovat, i když jí zaručovala ústava vydaná téhož roku. Církevní představitele diskriminovala nařízení, jež omezovala šíření náboženské literatury. Počet duchovních hodnostářů se výrazně snížil po převedení církevního majetku pod správu státu a po rozpuštění několika mužských řádů. Mnoho členů řeckokatolické církve se ocitlo taktéž v pracovních táborech, podobně jako bývalí členové důstojnického sboru armády.¹⁹²

Padesátá léta v Československu se vyznačovala tvrdou první fází budování nově institucionalizovaného komunistického režimu. Doba si

---

¹⁹⁰ KAPLAN, PALEČEK, Brno 2001, s. 28–29.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 29.

¹⁹² Tamtéž, s. 29–32.

žádala tvrdé zacházení, a proto „mezi hlavními a také nejtragičtějšími znaky zakladatelského období komunistického režimu zaujímaly přední místo nezákonné politické procesy a jiné formy represe a perzekuce“.¹⁹³

Tvorba tvrdých opatření vycházela jednak ze strachu z dalšího možného válečného konfliktu, ale především z ideologického centra východní Evropy. Moskva myšlenku blízké budoucí války záměrně podporovala, poněvadž se hodila do konceptu rozpoutaného třídního boje proti západnímu kapitalismu a ulehčovala tvorbu procesů proti nepřítelům komunistické myšlenky. Výjimečné postavení v období po ustanovení nové vlády v Československu měly politické procesy sloužící k umělému stmelení občanů pod jednu myšlenkovou rovinu. V této době vznikly dva důležité procesy, jež svojí velikostí přitáhly pozornost nejen obyvatel Československa, ale svým významem přesáhly hranice této země. Procesy s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským prokázaly, jakou silou a možnostmi disponovala vláda opřená o sovětské poradce.

5.1 Shrnutí procesu s Miladou Horákovou

Jedním ze dvou největších a nejvýznamnějších politických procesů z dob padesátých let 20. století v Československu se stalo soudní vypořádání s členy nekomunistických stran. Hlavní osobou celé koncepce se po zdouhavé přípravě, kdy se rozhodovalo mezi více adepty, stala dr. Milada Horáková. Proces s ní a jejími společníky byl vedený proti takzvanému záškodnickému spiknutí, které právě Horáková zaštiťovala. Úlohou procesu bylo spíše demonstrovat sílu a jednotnost vedení v té době nejsilnější a prakticky jediné vládnoucí strany a ukázat skutečnost, že pro uchování vzniklého řádu jsou komunisté použít všechny dostupné prostředky. Proto se tato myšlenka dá interpretovat tak, že Milada Horáková a s ní odsouzení spoluviníci byly pouze oběťmi procesu, který by vznikl i bez těchto aktérů. Nedá se tedy tvrdit, že jednoznačným cílem

---

¹⁹³ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 135.

vedení procesu bylo popravít přímo Miladu Horákovou a v souvislosti s tímto procesem další tři osoby.

První demonstrativní proces se záškodnickým spiknutím kolem osoby Milady Horákové plnil funkci propagandy této hrozby. Komunisté při vypořádání s členy demokratických stran využili důležité skutečnosti. Mnoho činitelů především z řad národních socialistů, ale také lidovců a sociálních demokratů, nevyužili nebo nechtěli využít naskytnuté příležitosti odejít do exilu, čímž na sebe výrazně upozornili. Pro státní bezpečnost se stali objekty zájmu, proto tuto skupinu lidí sledovala a monitorovala její činnost. Schůze připravované členy perzekuovaných stran podléhaly dohledu policejního aparátu ovládaného komunisty. Záminkou pro budoucí proces byla schůzka na Vinoři, které se zúčastnila i Milada Horáková v září roku 1948. Na sjezdu opozičních politiků se projednával případný další společný postup proti komunistické straně. Došli ale k závěru, že komunistický režim je již plně stabilizován, a proto možná brzká politická změna. Proto se účastníci vinořského setkání usnesli, že tato schůze byla poslední, jelikož jsou další podobné setkání zbytečné a nebezpečné.¹⁹⁴

Paradoxně byla vinořská schůze označena za protistátní akt a použita Státní bezpečností při konstrukci celého procesu. Důležitým faktorem zde ale hrálo napojení na exil, tedy možnosti opřít celou záležitost o mezinárodní spiknutí požadující změnu vedení i za cenu válečného konfliktu. Napojení na politiky v zahraničí skutečně existovalo, ale v menší míře, než bylo prezentováno veřejnosti. Právě využití médií hrálo v procesu s Miladou Horákovou podstatnou roli. Ovládnutí tisku a rozhlasu, ve spolupráci s pořádanými informativními schůzemi napříč celým Československem přispělo k vytvoření obrazu kriminální činnosti kolem Milady Horákové a spol. Tento faktor výrazně ovlivnil veřejné mínění ve společnosti. Lid mediálnímu tlaku podlehl. Důvody pro to byly

---

¹⁹⁴ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 94–97.

dva. Buď úplný souhlas s informacemi, který byly prostřednictvím médií denně předkládány, a víra v komunistické vedení podepřená osvobozením většiny území Československa vojsky Rudé armády. Druhým důvodem byl strach. Pokud někdo nesouhlasil s vedením procesu proti záškodnickému centru, stal se automaticky podezřelým a trest za toho jednání by na sebe nenechal dlouho čekat.

Proces vyvrcholil na přelomu května a června 1950. Obvinění, kteří stanuli před soudním tribunálem, nebyli pouze členové vinořské schůze, ale i další činitelé nepohodlní pro komunistický režim a s nimiž se chtěl režim již delší dobu vypořádat.¹⁹⁵ Z okruhu předem vybraných lidí sestavili organizátoři proces a Státní bezpečnost vytvořila spikleneckou skupinu. To vše se odehrávalo pod dozorem z Moskvy a prostřednictvím instrukcí přítomných sovětských poradců. Ti drželi rozhodující slovo v otázkách přípravy i průběhu procesu, a činili tak podle sovětského vzoru známého z třicátých let. Spiklenecké centrum byla zcela účelově vytvořená skupina lidí, což dokládá fakt, že se její členové setkali teprve až na policejních vyšetřovnách nebo až těsně před soudem. Pro činitele režimu to byl pouhý seznam jmen. Proces s Miladou Horákovou a spol. skončil její smrtí 27. června 1950.¹⁹⁶

5.2 Shrnutí procesu s Rudolfem Slánským

Druhým československým monstrprocesem, který měl vliv na formování dalšího vývoje v komunistické straně i ve společnosti, byl soud s vnitřním nepřitelem. Tento proces měl přijít o dva roky dříve, ale sovětským poradcům v Praze se nepodařilo najít vhodného kandidáta na ústřední postavu celé koncepce. O Rudolfu Slánském se na konci čtyřicátých let vůbec neuvažovalo. Postupem času se spíše skloňovala možná dvojice Švermová s Clementisem, potažmo Otto Šlingem jakožto záškodnické centrum, které bylo odhalené dříve než činnost Rudolfa Slánského. Tato

---

¹⁹⁵ Především Závěš Kalandra, který se koncem třicátých let rozešel s komunistickou stranou a stal se jejím kritikem.

¹⁹⁶ RADOTÍNSKÝ, s. 87.

trojice měla narušovat chod hospodářství a narušovat zájmy Sovětského svazu prostřednictvím Svazu československo-sovětského přátelství.¹⁹⁷ Kolem skupiny Švermová, Clementis a Šling se sice formoval možný proces, i k vzhledem k vysokým pozicím co ve straně zastávali, ale nakonec z tohoto formátu sešlo.

Hlavní postavou připravovaného procesu s vysokým funkcionářem komunistické strany se stal její druhý muž, a to generální tajemník strany Rudolf Slánský. V tomto procesu, tak jako při předešlém s Miladou Horákovou, se angažovala Moskva. Její vliv byl znatelný. Určila hlavního podezřelého a podílela se na dalším průběhu vyšetřování. Proces vznikl na základech mezinárodní situace. Sovětský svaz se nejprve ideologicky rozešel s Jugoslávií a posléze také s Izraelem. Skutečnosti na politickém poli vedly k hlavním příčinám výběru podezřelých. Zřetel byl brán na původ obviněných, jelikož se politika ve Východním bloku obracela proti židovskému obyvatelstvu. Slánský a i většina obviněných měli židovské předky, a proto zapadali do možného rámce procesu.

Ve výběru ústřední postavy hrál důležitou roli Stalin. Tento sovětský diktátor měl zkušenosti s velkými procesy, proto neměl žádný problém určit Slánského za příští oběť komunistických represí v průběhu padesátých let minulého století. Slánskému nepomohlo ani přátelství s Klementem Gottwaldem, jelikož i on měl obavy, aby se jenom jméno neobjevilo na seznamu obviněných. Proces s vedením protistátního spikleneckého centra proti republice v čele s Rudolfem Slánským, jak zněl celý jeho název, ukončil etapu hledání československého László Rajka. Proces byl veden se stejnou krutostí jako v případě Milady Horákové. Podobná zde byla i mediální příprava. Z hrdiny Československa musela vytvořit prvního nepřítele státu, což se do velké

---

¹⁹⁷ NA, značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát, svazek 200, archivní jednotka 1286, s. 42–45.

míry povedlo. Vše se stavělo na antisemitském prvku jako pojítku společné nenávisti.

Proces se Slánským patřil, co se týče rozsudků, k nejkrvavějším procesům v sovětském bloku v tomto období. Před soudem stanulo čtrnáct bývalých vysokých stranických a státních funkcionářů. Skupina obviněných měla zkušenosti s tím, jak se politická soudní líčení vytvářela. Tudíž byli smířeni s nepřísnějšími tresty. Předpoklad se také vyplnil, jedenáct ze čtrnácti odsouzených bylo popraveno a zbylí tři dostali doživotí. Příprava procesu trvala rok a probíhala v tajnosti pod dohledem sovětských poradců. Politické orgány se podílely na výběru prokurátorů, soudců a svědků, aby zamezily nějaké neočekávané situaci. Proces proběhl přesně podle předem zpracovaného scénáře ve dnech 20. až 27. listopadu 1952, kdy proces skončil.¹⁹⁸ O rozsudku se nerozhodovalo v soudní síni, ale na zasedání vedení komunistické strany pod dohledem Moskvy. Nikdo z přítomných se neopovážil napravit o rozsudcích diskutovat a všichni vyslovili souhlas nad osudy svých bývalých spolupracovníků. K trestu smrti byli odsouzeni a popraveni Slánský, Geminder, Frejka, Frank, Clementis, Fischl, Margolius, Reicin, Simone, Šváb a Šling.

Žádosti o milost Gottwald zamítl, vedení strany s tím souhlasilo, aniž se seznámilo s textem žádostí. Kromě Slánského napsali 3. prosince všichni odsouzení k smrti poslední dopisy svým rodinám. Někteří napsali i Gottwaldovi, několik z odsouzených jej ujišťovalo, že činy, za které byli odsouzeni, nikdy nespáchali. Tohle všechno bylo zbytečné a od trestu smrti je již nemohlo nic zachránit. Slánský byl odsouzen za zločiny, které nespáchal, ale nesmíme zapomenout, že *„byl také jedním z těch komunistických představitelů, kteří měli největší odpovědnost za*

---

¹⁹⁸ LONDON, Artur, *Doznání. V soukolí pražského procesu*, Praha 1990, s. 337.

*zavádění represivních opatření a rozpoutání vlny politických procesů a masových nezákonností“.*¹⁹⁹

5.3 Důvody a důsledky politických procesů

Důvody politických procesů souviseli se s událostmi, které probíhali již od třicátých let v Sovětském svazu. Stalin již od této měl s vykonstruovanými politickými procesy zkušenost, když likvidoval své odpůrce, kteří mu bránili v zisku absolutní moci.²⁰⁰ Těchto nabytých zkušeností se rozhodl uplatnit po druhé světové válce, kdy výrobní techniku procesů „vyvezl“ do ovládnutých zemí východní a střední Evropy, které se staly součástí sovětského bloku. Sovětsko-jugoslávská roztržka nepochybně vedla k závěru, že je podobná možnost vypořádat se s opozicí a protivníky i v nově konstituovaných komunistických státech a komunistických stranách.

Doba dozrála a v celém východním bloku se spustila vlna procesů. Ty měly mít exemplární dopad nejen na obyvatele zemí, ale také mezinárodní dopad. Procesy měly funkci zastrašovací především pro špičky vládnoucích komunistických stran a ukázat, že daleko důležitější je vůle Moskvy a názor sovětských poradců. To se poprvé ukázalo právě v případě Milady Horákové a o dva roky později u Rudolfa Slánského. Oba procesy byly řízeny podle sovětského vzoru, proto podobnost Sovětských procesů z konce třicátých let a československých politických procesů z let padesátých je tedy logická. Jednalo se o uměle vytvořené divadlo, které používalo podobné argumenty a v případě Slánského navíc propagovalo antisemitistický podtext.

---

¹⁹⁹ KALOUS, Jan, *Komunisté před soudem. K některým aspektům politických procesů v Československu na počátku 50. let.* In: Paměť a dějiny 6, 2012, 4, s. 8.

²⁰⁰ BABEROWSKI, Jörg, *Rudý teror. Dějiny stalinismu*, Praha 2004, s. 115–134.

5.4 Srovnání

Československo v padesátých letech bylo vhodné pro možnosti velkých procesů. Živnou půdu připravil únor 1948, jenž ustanovil nový komunistický režim. Doba, ve které procesy vznikly, byla důležitým aspektem. V dalších desetiletích tak silné tresty nebyly ve společenském měřítku možné. Období po druhé světové válce umožňovalo vypořádání s nepohodlnými, jelikož lid byl stále ochoten uvěřit v možné mezinárodní spiknutí na našem území. Klement Gottwald stanovisko bojovat proti spiklencům formuloval jasně na IX. sjezdu komunistické strany v květnu 1949, když ve svém projevu pronesl: *„Nesmíme ani na okamžik zapomínat, že cesta k socialismu je a bude i po únorovém vítězství cestou třídního boje. Stále platí, že v Únoru byla reakce sice bita a poražena, ale nebyla a nemohla být dobita a zlikvidována. Reakce změnila jen formy a metody boje.“*²⁰¹ Slova, jež Klement Gottwald použil, zněla zcela srozumitelně. Hodlal za každou cenu zlikvidovat opozici ve státě, a to všemi prostředky. Nutno říci, že komunisté ve vedení v takové ideje věřili a ztotožňovali se s nimi.

5.4.1 Společné prvky

Moskva se stala důležitým prvkem, který prolínal oba procesy a výrazně je ovlivnil. Příkazy byly předávány buď prostřednictvím přítomných sovětských poradců v Praze, nebo se k vedení československých komunistů dostávaly přímo z Moskvy pomocí telefonního spojení. Jak proces s Miladou Horákovou, tak proces s Rudolfem Slánským ovlivnil společný element. Procesy byly připraveny z centra východní Evropy, která určovala načasování a posléze tresty. Takto rozhodovala především v procesu s Rudolfem Slánským. S tím souvisel i model přelíčení. Začala se praktikovat zcela nová metoda obvinění osob a způsob, jakým byly dosaženy důkazy.

---

²⁰¹ KVAČEK, Robert, KUKLÍK, Jan, MANDELOVÁ, Helena, PAŘÍZKOVÁ, Ilona, *Dvacáté století o sobě. Výbor z úředních listin, záznamů, smluv a dohod, deklarácí, projevů, úvah, dopisů, vzpomínek a pamětí*, Liberec 2005, s. 141.

Bylo využíváno jakýchkoliv záminek pro obvinění z protistátní a velezrádné činnosti. Fakta vyšetřovatelé záměrně zkreslovaly tak, aby vznikl jednoznačný obraz zrádného viníka či v těchto případech viníků. Nešlo jen o potrestání domnělých zločinců, nýbrž o účelově rozběhnuté mechanismy, které se cíleně zaměřovaly proti skupinám obviněných osob. Podobnost obou procesů můžeme spatřit i při výrobě celého představení. Obviněné osoby často netušili, proč jsou zadržené a v případě procesu s Miladou Horákovou se někteří vybraní aktéři téměř neznali. Dlouhé přípravy měly za úkol podrobně zorganizovat následný proces ve všech možných ohledech. Důležitou roli zde hrálo přiznání obviněných. Toho vyšetřovatelé dosahovali zdlouhavými výslechy a psychickým nátlakem.

Po dosaženém odsouhlasení viny se mohlo přikročit k dalšímu kroku. Tím se stalo učení výpovědí nazpaměť. Obžalovaní odpovídali na předem připravovaný sled otázek. To mělo za následek, že v den jejich výpovědí před soudem, vypadali odpovědi uměle a mechanicky naučené. Další podobností byl celkový dojem procesu. Odehrával se před zraky zaplněné soudní síně, kde seděli především prověřeni občané z řad členů komunistické strany. Publikum dotvářelo atmosféru procesu, když požadovalo nejtvrďší tresty. To vše podtrhovali rezoluce, které přicházeli v průběhu soudu. Proces s Miladou Horákovou i Rudolfem Slánským měl stejné rozuzlení, jelikož oba dostali stejný trest.

Společným jmenovatelem se stalo i několik hlavních postav. Osoba Klementa Gottwalda byla také pojítkem v obou procesech. Hlavně „*při zatčení Slánského, procesu s ním a popravě hrál Gottwald roli prvořadou a klíčovou*“.²⁰² On spolurozhodoval o trestech, které se udělovaly. Četl vyšetřovací spisy a spoluvytvářel obžalobu. Sice se mnohdy musel podvolit příkazům z Moskvy, ale i tak měl veliký vliv na řadě rozhodování, vedených proti Miladě Horákové a spol. i Rudolfu Slánskému a jeho

---

²⁰² KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 139.

spikleneckým centrem. Důležitou pozici zastával i po skončení soudního řízení. K němu, jakožto prezidentu republiky, byly doručeny poslední dopisy nebo žádosti o milost odsouzených k trestu smrti. Ty všechny Gottwald zamítl, čímž potvrdil všechny rozsudky. Gottwald se aktivně podílel nejen na těchto dvou procesech. Nesl odpovědnost za tisíce nespravedlivě odsouzených občanů. Pokud do některých případů plnohodnotně nevstoupil, byla jeho odpovědnost sice menší, ale nepopíratelná už jen z pozice nejmocnějšího muže v republice, který měl právo o všem rozhodovat.²⁰³

Rudolfa Slánského musíme zmínit jako společnou postavu pražských procesů. Tento muž se společně s Gottwaldem podílel na budování komunistického režimu a stejně jako jeho dlouholetý spolupracovník disponoval nespornými pravomocemi. Věděl takřka o všem důležitém, co se v Československu odehrávalo. Na procesu s Miladou Horákovou se podílel ještě jako vysoký funkcionář režimu. Právě on se přičinil o zaslání sovětských poradců Lichačeva a Makarova, kteří měli hlavní slovo při budování procesu i jeho průběhu.²⁰⁴ Jako Gottwald dostával informace o vyšetřování a podílel se na dalších krocích vedené proti skupině okolo Milady Horákové. V procesu s ním plnil hlavní úlohu třídního nepřítele. Slánský tedy poznal, čeho všeho jsou vyšetřovatelé schopni, aby dosáhli přiznání obviněných. Slánský byl obětí procesů, které se výrazně podobali a navazovali na procesy moskevské i v jiných komunistických zemích. Většina z nich se podobala v obvinění: „*I Slánský byl popraven jako agent mezinárodního sionismu.*“²⁰⁵

Dalšími společnými osobami procesů se stali Josef Urválek a Karel Šváb. Prvně jmenovaný zastával v obou procesech pozici prokurátora Státního soudu. V procesu se Slánským i hlavního státního žalobce. Jeho

---

²⁰³ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 135–136.

²⁰⁴ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 115, 122.

²⁰⁵ RADZINSKIJ, Edvard S., *Stalin. Zevrubný životopis založený na nových dokumentech z ruských tajných archivů*, Praha 1998, s. 480.

slova prakticky začínaly a končily obě soudní řízení. Musíme ale říci, že byl pouhou loutkou v dobře připraveném mechanismu výroby procesů, což nijak nesnižuje jeho podíl na politických procesech padesátých let, jelikož se podílel i na vytváření otázek a žaloby k hlavnímu procesu s Miladou Horákovou.²⁰⁶ Karel Šváb v obou procesech kopíroval Rudolfa Slánského. Šváb, jakožto vysoce postavený funkcionář ve státní bezpečnosti, byl v kontaktu se sovětskými poradci působícími v Praze a podílel se na hledání vhodné osoby pro budoucí proces a také se stal členem komise, která stála za vytvořením žaloby v procesu s Miladou Horákovou.²⁰⁷ Karel Šváb byl nakonec stejně jako Slánský a Horáková odsouzen k trestu smrti.²⁰⁸

5.4.2 Rozdílné prvky

Oba procesy spojovalo hodně společných prvků, ať se jednalo o přímé aktéry nebo dobu konání. Několik rozdílů však průběh vypořádání s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským vykazoval. Milada Horáková byla z těchto dvou největších procesů v Československu jedinou popravenou ženou, oproti čtrnácti mužům. Rozdíl také existoval v politickém smýšlení Horákové a Slánského. Zatímco byl Slánský pilíř komunistické strany, kterou pomáhal tvořit již od založení, a tudíž nesl odpovědnost za události po únoru 1948, Horáková vstoupila do Československé strany národně socialistické a zastávala demokratické principy. Represe vůči Horákové ukazovala sílu zakládající režimu. Byl to první velký a proto vzorový proces vedený proti členům nekomunistických stran. Podle něho se posléze konstruovaly ostatní procesy, tedy způsoby vyšetřování a důležitý prvek přiznání obviněných.

Oproti tomu proces se Slánským a jeho kolegy odsoudil čtrnáct osob, které spojovala stranická příslušnost a většina z nich se navzájem znala. Sesazení Slánského z pozice generálního tajemníka a jeho

---

²⁰⁶ KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 147, 150.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 115–117, 131.

²⁰⁸ LONDON, s. 339.

odsouzení způsobil šok nejen mezi obyvateli Československa, ale také mezi jeho bývalými kolegy. To byl hlavní účel a rozdíl těchto dvou procesů. Odstranění vysoce postaveného státníka dávala najevo, že pro mocenské centrum v Moskvě je každý postradatelný a nahraditelný. Po procesu se Slánským v komunistické straně „*následovala politická čistka, která postihla stovky funkcionářů*“.²⁰⁹

Rozdílem se stal i základ procesu. Zatímco s Miladou Horákovou byl proces postaven především na napojení na západní exulanty s možnostmi vojenského útoku z demokratických zemí pro obnovu kapitalismu v Československu, soud se Slánským poukazyval na spojení s opovrženou Jugoslávií a Izraelem, a souvisel tak se zvýšeným antisemitismem jakožto politickou doktrínou šířenou samotným Stalinem. Tento faktor působil na obyvatele republiky možná ještě větším způsobem. Praviděpodobnost, že je uvnitř strany možný zrádce, vyvolávala větší strach, nežli útok zvenčí.

5.5 Shrnutí

Procesy se staly z pohledu komunistické strany hlavními nástroji, jež měli stabilizovat politické poměry v Československu podle představ Komunistické strany Československa. Jejich hlavním cílem bylo posílit pozici komunistů v Československém státě, vypořádat se zbytky politické opozice a také stmelit či sjednotit strachem samotnou komunistickou stranu. Dalším jejich efektem mělo být omluvení dílčích neúspěchů při tvorbě socialismu ve státě, vypořádat se s neúspěchy výstavby socialismu. Personifikovat tyto neúspěchy, najít jejich konkrétní viníka a exemplárně je potrestat byl důležitým úkolem. Neúspěchy byly přičítány nepřítelům komunismu či záškodníkům ve vnitřních řadách. Lidé opravdu ukazovali v osobních i podnikových výzvách, rezolucích a dopisech své rozhořčení. To sice bylo v mnohých případech ovlivňováno, ale o samotné existenci takových nálad nemůže být pochyb. Zároveň však

---

²⁰⁹ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa*, s. 345.

panovalo, zvláště pak po zatýkání mezi samotnými členy komunistické strany, jisté rozhořčení obyvatel, a proto žádali největší tresty pro zrádce režimu.

V zahraničně-politickém kontextu pak jasně demonstrují navázání Československa na Moskvu a potvrzují jeho začlenění do východního bloku pod vedením Sovětského svazu. Politické procesy se postupně vypořádaly s každou více či méně nebezpečnou složkou obyvatelstva. Celosvětovou odezvu pak vzbudil především proces se skupinou okolo Milady Horákové, která se stala první ženou odsouzenou k smrti. Za Horákovou se tehdy přimlouvalo mnoho vlivných zahraničních osobností, mezi jinými i Albert Einstein. Vykonání rozsudku pak ukázalo surovost a nemilosrdnost relativně mladého režimu, který si však v tomto ohledu v ničem nezadal se svým vzorem v podobě Sovětského svazu. Stejným případem se o dva roky později stal proces s Rudolfem Slánským. Z hlediska pohledu na pražské procesy musíme zmínit, že byly logickým vyústěním pounorového vývoje a ukázaly, kam nový režim v Československu bude směřovat, tedy definitivní orientaci na Sovětský svaz.

6 ZÁVĚR

Diplomová práce se zaměřila na osoby Milady Horákové a Rudolfa Slánského. Tyto dvě nejznámější postavy komunistických procesů padesátých let se stali symbolem čistek prováděných v Československu. Úkolem práce bylo dostatečně popsat zmíněné procesy a analyzovat jejich společné a rozdílné aspekty. Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice se skupinou Dr. Milady Horákové na konci května a začátku června 1950 byl jasným příkladem, kam až bylo schopné dojít vedení komunistické strany při hledání údajného vnějšího nepřítele. Pod bedlivým dozorem přítomných sovětských poradců vytvořilo proces s mezinárodním ohlasem. V něm nebyla důležitá vina odsouzených ani jejich případná protistátní činnost, ale pouze přiznání, kterého se docílilo nekonečnými výslechy vedeným ke zlomením psychiky obviněných osob. Stejným postupem si vyšetřovatelé počínali v Procesu s protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského v listopadu 1952. Rozdílem oproti předchozímu procesu bylo postavení nejvýznamnějšího aktéra. Slánský zastával vysokou funkci a stejně tak jeho odsouzení kolegové. V průběhu padesátých let se tento model prosadil vesměs ve všech zemích komunistického bloku. Proces proběhl na přání Stalina, jenž se aktivně podílel na výběru Slánského i jeho trestu.

Procesy z poloviny 20. století v Československu posloužili budovatelské fázi komunistického režimu k upevnění moci na bázi zastrašení. Procesy probíhali napříč všemi vrstvy společnosti. Nová vláda se hodlala vypořádat s každým případným odpůrcem. Po čistkách v armádě, církvi a po vyvlastnění maloobchodníků a rolníků přišel čas na velké politické procesy. Přímým důsledkem bylo ovládnutí soudnictví a státní bezpečnosti, kam byli dosazeni prověřeni straníci s řad komunistů. Získání těchto rezortů umožnilo určovat výklad práva podle představ Ústředního výboru strany, potažmo moskevských činitelů. To vyústilo k nejkřutějším projevům v podobě politických procesů z kraje

padesátých let. Rozsudky vynesené nad nevinnými občany státu byly velice ostré. Měly působit odstrašujícím příkladem. V procesu s Miladou Horákovou a spol. se soud vyslovil pro čtyři tresti smrti, které požadovala i široká veřejnost za přispění propracované činnosti komunistické propagandy. V tomto ohledu přinesl proces se Slánským a jeho kolegy krvavější ortel nad bývalými funkcionáři. Jedenáct nejvyšších trestů ukončilo éru monstrprocesů v Československu. Rudolf Slánský se zastání od svých kolegů nedočkal, jelikož se obávali o svůj vlastní život. Po smrti sovětského diktátora Stalina a československého prezidenta Klementa Gottwalda v březnu 1953 se režim již neuchyloval k tak tvrdým trestům. Proto procesy z padesátých let uzavíraly éru monstrprocesů v Československu.

Cílem diplomové práce bylo co nejlépe shrnout dosavadní stav bádání o procesech s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským, kde měla být pozornost upřena na průběh soudního líčení a z toho vycházejících společných a rozdílných prvků. Dalším cílem bylo zhodnotit dobu, která byla pro možnost politických procesů zásadní a zařadit je do vývoje poválečného Československa. Po zhodnocení těchto dílčích částí autor vyhodnotí funkci procesů v novém režimu. Autor věnoval jak procesu s Miladou Horákovou tak s Rudolfem Slánským dostatečný prostor, kde celou problematiku podrobně popisuje. V kapitolách věnovaných těmto osobám se nezaměřuje pouze na jejich soudy, ale shrnuje jejich osobní i politický život. V poslední kapitole rozebírá společné aspekty, jež se v obou procesech prolínaly a aktéry, kteří byli důležití pro průběh soudu a rozsudky s Horákovou a Slánským. Poté posoudil význam obou procesů pro nově se tvořící se režim a vyhodnotil jejich pozici, jako stmelující složku široké veřejnosti i stranických představitelů proti společnému nepříteli. Dále procesy zastávaly funkci odstranění opozice ve státě, což byla jedna z nejdůležitějších úloh politických procesů padesátých let.

Diplomová práce ukázala krutost minulého režimu v zakládající fázi vůči nevinným občanům republiky. Osoba Milady Horákové se stala symbolem odporu proti komunistické diktatuře a její odkaz je patrný až doteď. Rehabilitována byla po roce 1989 a o dva roky později jí byl udělen in memoriam Řád Tomáše Garrigua Masaryka I. třídy. Od roku 2004 je den její smrti uznáván jako Den památky obětí komunistické režimu. Rudolf Slánský byl sice odsouzen za skutky, které nevykonal, ale nutno dodat že nesl odpovědnost za útlak tisíců občanů po únoru 1948.

7 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

7.1 Nevydané prameny

Archiv bezpečnostních složek Praha

– fond 310–70–15.

Národní archiv Praha

– značka fondu KSČ-ÚV-K 1945–1989, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-komise

– svazek 1 A, archivní jednotka 2.

– svazek 2 B, archivní jednotka 35.

– svazek 3, archivní jednotka 38.

– svazek 14, bod schůze 377.

– svazek 18, archivní jednotka 434.

– značka fondu KSČ-ÚV-100/1, fond KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha-generální sekretariát

– svazek 70, archivní jednotka 554.

– svazek 71, archivní jednotka 560.

– svazek 72, archivní jednotka 561.

– svazek 200, archivní jednotka 1286.

– svazek 214, archivní jednotka 1340.

7.2 Vydané prameny

HORÁKOVÁ, Milada, *Dopisy Milady Horákové. Pankrác 24.6–27.6.1950*, Praha 1990.

LONDON, Artur, *Doznání. V soukolí pražského procesu*, Praha 1990.

NEJEDLÝ, Zdeněk, *K procesu s protistátním spikleneckým centrem. Čtyři projevy v Československém rozhlase*, Praha 1953.

SLÁNSKÁ, Josefa, *Zpráva o mém muži*, Praha 1990.

RIPKA, Hubert, *Únorová tragédie. Svědectví přímého účastníka*, Brno 1995.

7.3 Tisk

Rudé právo, 31.5. 1950, 1.6. 1950, 2.6. 1950, 3.6. 1950, 4.6. 1950, 6.6. 1950, 7.6. 1950, 8.6. 1950, 9.6. 1950, 31.7. 1951, 20.11. 1952, 28.11. 1952.

7.4 Literatura

BABEROWSKI, Jörg, *Rudý teror. Dějiny stalinismu*, Praha 2004.

BENEŠ, Edvard, *Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*, Praha 1996.

BOHÁČ, Lubomír, KALOUS, Jan, KOCIAN, Jiří, LESÁK, Josef, PRAVDA, Ilija, SUM, Antonín, ŠEDIVÝ, Zdeněk F., *Jan Masaryk (úvahy o jeho smrti)*, Praha 2010.

ČEČRDLOVÁ, Jaroslava, *Petr Zenkl. Jeden z tvůrců československé demokracie*, Ústí nad Labem 2010.

DEJMEK, Jindřich, *Postoj Československa k nabídce Marshallova plánu*. In: DEJMEK, Jindřich, LOUŽEK, Marek (ed.), *Marshallův plán. Šedesát let poté*, Praha 2007, s. 11-29.

- DOSTÁL, Vladimír V., *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998.
- DVOŘÁK, Miroslav, ČERNÝ, Jaroslav, *Žoldnéři války. Soudní proces s dr. Horákovou a spol.*, Praha 1950.
- DVOŘÁKOVÁ, Zora, *Milada Horáková*, Praha 1991.
- DVOŘÁKOVÁ, Zora, DOLEŽAL, Jiří, *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*, Praha 2001.
- FEINBERG, Melissa, *Fantastic Truths, Compelling Lies. Radio Free Europe and The Response to The Slánský Trial in Czechoslovakia*. In: *Contemporary European History* 22, 2013, 1, s. 107–125.
- FORMÁNKOVÁ, Pavlína, „Vypořádali jsme s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem“. (*Kampaň provázející proces s JUDr. Miladou Horákovou*). In: *Paměť a dějiny* 1, 2007, 1, s. 20–41.
- FORMÁNKOVÁ, Pavlína, KOURA, Petr, *Žádáme trest smrti!, Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.*, Praha 2008.
- HANZLÍK, František, *Únor 1948. Výsledek nerovného zápasu*, Praha 1997.
- CHURANĚ, Milan, *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, Praha 2001.
- IVANOV, Miroslav, *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*, Praha 1991.
- KALOUS, Jan, *Komunisté před soudem. K některým aspektům politických procesů v Československu na počátku 50. let*. In: *Paměť a dějiny* 6, 2012, 4, s. 3–8.

KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948–1953. Zakladatelské období komunistického režimu*, Praha 1991.

KAPLAN, Karel, *Druhý proces. Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968 – 1990*, Praha 2008.

KAPLAN, Karel, KOSATÍK, Pavel, *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.

KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001.

KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008.

KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009.

KAPLAN, Karel, *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*, Brno 1999.

KAPLAN, Karel, *Největší politický proces. „M. Horáková a spol.“*, Brno 1995.

KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.

KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.

KAPLAN, Karel, *Pět kapitol o únoru*, Brno 1997.

KOSATÍK, Pavel, KOLÁŘ, Michal, *Jan Masaryk. Pravdivý příběh*, Praha 1998.

KRÁTKÝ, Karel, *Marshallův plán. Příspěvek ke vzniku studené války*, Plzeň 2010.

KVAČEK, Robert, KUKLÍK, Jan, MANDELOVÁ, Helena, PAŘÍZKOVÁ, Ilona, *Dvacáté století o sobě. Výbor z úředních listin, záznamů, smluv a*

dohod, deklarácí, projevů, úvah, dopisů, vzpomínek a pamětí, Liberec 2005.

KÝR, Aleš, *Výkon vyšetřovací vazby a trestu smrti v případě „Slánský a spol.“*. In: PERNES, Jiří, FOITZIK, Jan (ed.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*, Praha 2003, s. 375–387.

LUKES, Igor, *The Rudolf Slánský Affair. New Evidence*. In: *Slavic Review* 58, 1999, 1, s. 160-187.

MACHALA, Jan, *Retribuce a parlamentní volby 1946*. In: *Paměť a dějiny* 7, 2013, 2, s. 39–51.

MEDVEDĚV, Žores, *Stalin a židovský problém. Nová analýza*, Brno 2005.

PERNES, Jiří, *Únor 1948 jako významný mezník ve vývoji československé společnosti*. In: KOCIAN, Jiří, DEVÁTÁ, Markéta (ed.), *1948. Únor 1948 v Československu. Nástup komunistické totality a proměny společnosti*, Praha 2011.

PERNES, Jiří, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.

[?] *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice*, Praha 2008.

RADOTÍNSKÝ, Jiří, *Rozsudek, který otřásl světem*, Praha 1990.

RADZINSKIJ, Edvard S., *Stalin. Zevrubný životopis založený na nových dokumentech z ruských tajných archivů*, Praha 1998.

STRÖBINGER, Rudolf, *Vražda generálního tajemníka*, Brno 1991.

UTITZ, Bedřich, *Neuzavřená kapitola. Politické procesy padesátých let*, Praha 1990.

VEBER, Václav, *Osudové únorové dny 1948*, Praha 2008.

ZEMAN, Zbyněk, *Edvard Beneš. Politický životopis*, Praha 2000.

ŽÁČEK, Pavel, *Zneužití Sboru národní bezpečnosti v únoru 1948*. In: DEJMEK, Jindřich, LOUŽEK, Marek (ed.), *Únor 1948. Šedesát let poté*, Praha 2008, s. 41-54.

ZÍDEK, Petr, *Příběh herečky. Dělnická prokurátorka Ludmila Brožová a její svět*, Praha 2010.

7.5 Internetové zdroje

<http://www.ustrcr.cz/cs/klement-gottwald>, [29.3. 2014].

<http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>, [12.2. 2014].

<http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>, [3.3. 2014].

ABS, fond svazků vyšetřování, a. č. V-6301 MV „Akce Střed“, část 6301/1, str. 56–57, Dostupné z: http://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_001.pdf, [28.2. 2014].

ABS, fond svazků vyšetřování, a. č. V-6301 MV, Dostupné z: http://svazky.cz/archivy/ABS-Praha/FSV/V-6301_MV/V-06301_MV_002.pdf, [18.2. 2014].

8 RESUMÉ

The thesis entitled *The comparison between Processes with Milada Horáková and Rudolf Slánský* focuses on Political Developments after 1948 in Czechoslovakia. It mainly focuses on the natural development of the new regime and deals with difficult opponents through political processes. The development of the political trials has two important points. The first of these is Milada Horáková representing a member of the non-Communist Party (National Socialist Party) and the second is a conspiracy within the Communist Party against the Secretary of the Communist Party, Rudolf Slánský.

The two major developments of Czechoslovakia history occurred over just two years. The first one happened in June 1950 with Milada Horáková. Horáková endured two jail sentences during her life, one in a Nazi jail and the other in a communist jail where she was executed. The execution occurred on the 27th of June 1950 after a procedural trial. Milada Horáková's life is discussed in detail in the third chapter of this thesis.

The following chapter is about the trial of Rudolf Slánský. This former supreme statesman participated in most of the events mentioned in 1948. His position was the second most powerful in the Communist Party, after Klement Gottwald, and so he had access to classified information about the operation of the state. It was therefore a big surprise when he became one of the main candidates of the Communist Party to go on trial. Slánský was executed the 3rd of December 1952.

The thesis ends with a comparison of these trials, which should be a major part of the thesis. Both trials exhibit similar but completely different characteristics. Slánský was a member of the Communist Party, but in contrast, Horáková was not involved in the crime for which she was convicted. Slánský was deposed from his position under orders from

Moscow, which determined the outcome of both trials. The fact that the General Secretary was Jewish made it worse. In the 1950s, the international situation in the Eastern Bloc fought against Zionism and thus become victims Slánský more games Moscow.

The whole thesis follows the beginning, middle and end of these two trials in Czechoslovakia. It aims to compare the two court hearings in the broader context, referencing the political situation in Europe. We continue to examine the comprehensive development of this increasingly interesting phenomenon in the history of Central Europe. The 50's in Czechoslovakia brought repression of many social classes. The deaths of Milada Horáková and Rudolf Slánský are examples of how collective injustice occurs.

9 PŘÍLOHY

Příloha č.:

- 1) Milada Horáková
- 2) Rudolf Slánský
- 3) Josef Urválek
- 4) Klement Gottwald

Příloha č. 1: Milada Horáková

zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/>

Příloha č. 2: Rudolf Slánský

zdroj: <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>

Příloha č. 3: Josef Urválek

zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/>

Příloha č. 4: Klement Gottwald

zdroj: <http://www.ustrcr.cz/cs/klement-gottwald>